

ΣΩΤΗΡΙΟΥ Δ. ΡΩΜΕΣΗ  
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

# Τὸ Μεσολόγγι 'Αδάνατο

Ἱστορικό καὶ ἔθνικο δράμα σὲ 3 πράξεις  
ΠΡΩΤΗ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ  
ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ—ΕΞΟΔΟΣ



ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΤΣΙΛΙΝΑΚΟΥ  
ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ (Πανεπιστημίου) 47  
ΑΘΗΝΑΙ



ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ  
ΔΗΜΟΣ Ι. Π. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ  
ΔΗΜΟΤΙΚΗ  
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ :

Προσφορά

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ : 1-2-84

Α. Ε. 2728

Α. Τ. 889.2 ΡΟ

A. E. 2728



ΔΗΜΟΣ Π. Π. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ  
— ΕΡΑΒΗΤΗΣ —  
ΜΗΔΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΣΥΝΤΡΗΡΙΟΥ Δ. ΡΩΜΕΣΙΑΝΟΥ  
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΕΝ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ ΤΗΣ  
ΠΟΛΕΩΣ ΤΟΥ ΜΕ-  
ΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

# Τὸ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΤΙΜΗ ΕΝΕΚΕΝ 19-9-1951 Σ. Δ. Ρωμέσιου 'Αδάνατο


Ἱστορικό καὶ ἔθνικὸ δράμα σὲ 3 πράξεις

ΠΡΩΤΗ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ  
ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ—ΕΞΟΔΟΣ



ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΤΣΙΛΙΝΑΚΟΥ  
ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ (Πανεπιστημίου) 47  
ΑΘΗΝΑΙ

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ἰδιόχειρον ὑπογραφήν  
τοῦ συγγραφέως.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Κ. Μ. Παπαδημητρίου' (K. M. Papadimitropoulos). The signature is stylized with a large initial 'Κ' and a long horizontal stroke at the bottom.

ΕΚΤΥΠ: Κ. Μ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ  
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 24 - ΜΥΚΑΛΗΣ 34

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓ-  
ΓΙΟΥ ΠΟΛΙΝ, ΩΣ ΠΡΩΤΟΝ ΕΘΝΙ-  
ΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΒΩΜΟΝ ΚΑΙ ΙΕ-  
ΡΑΝ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΚΟΛΥΜΒΗΘΡΑΝ



Ἀπὸ τὸ Ἱστορικὸν καὶ Ἐθνικὸν αὐτὸ δράμα, ἀπηγγέλθησαν ὀλίγα ἀποσπάσματα κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου τὴν 17—4—1949, ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς πόλεως, εἰς φιλολογικὸν μνημόσυνον. (Περιοδικὸν «Ἑλληνικὴ Δημοσυργία» ἔτος 1949, τεύχος 34).

Ἐδόθη δὲ εἰς πανηγυρικὴν θεατρικὴν παράστασιν, λίαν ἐπιτυχῶς, ὑπὸ μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ Γυμνασίου τῆς ἱερᾶς Πόλεως τοῦ Μεσολογγίου τὴν 25ην Μαρτίου 1951, ἐνώπιον τῶν Ἀρχῶν τῆς πόλεως, τῶν ἐπισήμων καὶ τοῦ πολυπληθοῦς κοινοῦ εἰς τὴν αἰθουσαν τελετῶν τοῦ Γυμνασίου, κατόπιν ἐκλογῆς καὶ ἐγκρίσεως τῶν ἀρμοδίων, διὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς, ἀρχῶν: Τὴν 26ην Μαρτίου 1951 ἐδόθη πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ μαθητρίδας τοῦ ἰδίου Γυμνασίου καὶ τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς ἡμέρας διὰ τοὺς ἀνδράς τοῦ Στρατιωτ. κέντρου Μεσολογγίου.

Σ. Δ. ΡΩΜΕΣΗΣ

## Π Ρ Ο Σ Ω Π Α

### Π ρ ᾶ ξ ι ς α΄

ΔΗΜΑΣ ΖΕΡΒΑΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ

ΑΝΕΣΤΗΣ

Δ. ΜΑΚΡΗΣ

ΔΕΣΠΩ

Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ

ΜΑΡΚΟΣ ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ

### Π ρ ᾶ ξ ι ς β΄

ΔΕΣΠΩ

ΚΙΟΥΤΑΧΗΣ

ΠΑΣΑΣ

Δ. ΜΑΚΡΗΣ

Ι. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Δ. ΖΕΡΒΑΣ

ΣΚΕΛΕΤΟΣ

Α. ΡΑΖΗΚΩΤΣΙΚΑΣ

ΙΜΠΡΑΗΜ

Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ

Κ. ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ

### Π ρ ᾶ ξ ι ς γ΄

Ι. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ν. ΜΠΟΤΣΑΡΗΣ

ΣΚΕΛΕΤΟΣ

ΔΕΣΠΩ

Κ. ΤΖΑΒΕΛΛΑΣ

Α. ΡΑΖΗΚΩΤΣΙΚΑΣ

Χ. ΚΑΨΑΛΗΣ

Δ. ΖΕΡΒΑΣ

Δ. ΜΑΚΡΗΣ

Ι. ΡΩΓΩΝ

ΕΛΛΑΣ

Σὲ ὄλες τὶς πράξεις καί: Γέροντες 3-5. Παιδιά 5-6. Γυναῖκες 3-5. Ἄνδρες 2-3. Ναῦτες 2-3. Ἡ ἀναλογία αὐτῶν ἐπὶ πλέον αὐτῶν προσώπων εἶναι ἀνάλογη μὲ τὸ χῶρο τῆς σκηνῆς. Εἶναι δὲ ὁδοὶ ἢ λένε ἐλάχιστα.



## ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΟ ΔΡΑΜΑ

(Προτοῦ ν' ἀνοίξη ἡ αὐλαία, βγαίνει μπροστά στή σκηνὴ μιὰ γυναίκα, ποὺ παριστάνει τὴν ΙΣΤΟΡΙΑ, καὶ λέει ἀργὰ καὶ δυνατὰ).

ΙΣΤΟΡΙΑ: Εἶμαι ἡ παγκόσμια Ἱστορία, τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν λαῶν τῆς γῆς.

Πρὸ τῶν ἀθανάτων νεκρῶν καὶ προμάχων τῆς ἐλευθερίας, στέκομαι εὐλαβικὰ καὶ μὲ δέος.

Διαβάζω αὐτὴ τὴ στιγμή, σελίδες ἀπὸ τὸ βιβλίο τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως.

Διαβάζω γιὰ τὸ ἡρωϊκὸ, τὸ τρισένδοξο, τὸ Ἀθάνατο Μεσολόγγι.

Ἡ Μεγάλη Ἑλλ. Ἐπανάσταση τοῦ 1821 διεδόθη, ὡς σπινθήρ, εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς σκλαβωμένης πατρίδος. . . .

Τὸ Μεσολόγγι μὲ τὸν ἔνδοξο ἀρματολὸ τοῦ Ζυγοῦ Δημήτριο Μακρῆ καὶ ἄλλους γενναίους, πρῶτο ἐπαναστατεῖ εἰς τὴν Αἰτωλοακαρνανίαν καὶ γίνεται κέντρον τῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ τὸ 1821.

Τὸν Νοέμβριον τοῦ 1822 πολιορκεῖται τὸ Μεσολόγγι ἀπὸ τοὺς Τούρκους μὲ πασάδες τὸν Βρυώνη καὶ τὸν Κιουταχῆ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τὸν Γιουσοῦφ εἰς τὴν θάλασσαν. Τὸν ἀποκλεισμοῦ τῶν Τούρκων πολλὰς φορές τὸν διέσπασε ὁ ναύαρχος Μισοῦλης καὶ ἔφερε τρόφιμα καὶ πολεμοφόδια εἰς τοὺς πολιορκουμένους. Τὴν 25ην Δεκεμβρίου 1822 οἱ Τούρκοι ἔκαμαν ἐπίθεσιν, διὰ νὰ καταλάβουν τὸ Μεσολόγγι. Οἱ Μεσολογγίτες ὄμως μὲ τοὺς ἀρχηγούς των Μάρκ. Μπότσαρην, Ἀλ. Μαυροκορδοῦτον καὶ ἄλλους γενναίους ἥρωας, ὄχι μόνον τοὺς ἀπέκρουσαν, ἀλλὰ τοὺς ἔτρεψαν εἰς ἄτακτον φυγὴν, συνέλαβον πολλοὺς Τούρκους αἰχμαλώτους καὶ πολλὰ λάφυρα καὶ ὄπλα περιήλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ Μεσολόγγι εἶναι τελείως ἐλεύθερο καὶ ἐστὶ τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1825. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ δευτέρα πολιορκία του, ἡ ὁποία διαρκεῖ μέχρι τῆς 10ης Ἀπριλίου τοῦ 1826. Κατ' ἀρχὰς πολιορκοῦν τὸ Μεσολόγγι οἱ Τούρκοι μὲ τὸν Κιουταχῆ. Κατόπιν ὄμως συμπράττουσιν καὶ οἱ Αἰγύπτιοι μὲ τὸν ἀρχηγόν τους Ἰμβραήμ. Ἡ θέσις τῶν πολιορκουμένων ἀπέβαινε δεινὴ. Αἱ τροφαὶ ἐξέλειπον. Τρώγουσιν διὰ τροφὴν φύκη, σκώληκας, δέρματα καὶ φλοιούς. Περιφέρονται ἀδύνατοι, ἰσχνοί, εἶναι φαντάσματα καὶ ὄμως δὲν κάμπτονται ἀπὸ τὰς στερήσεις καὶ οὔτε κἀν σκέπτονται

νά παραδοθούν. Ἀποφασίζουν νά κάνουν ἡρωϊκὴν, ἔξοδον. Τὴν ἀποφασίζουν δὲ ὄχι διὰ νά σώσουν τὸ σαρκίον των, ἀλλὰ διὰ νά κρατήσουν ἀμόλυτον τὸ λάβαρον τῆς πίστεως, τῆς πατρίδος, τῆς ἐλευθερίας καὶ νά γίνουν οἱ φωτεινοὶ φάροι τῆς ἀνθρωπότητος ὀλοκλήρου.

Καὶ ὅταν τὴν νύκτα τῆς 10ης Ἀπριλίου τοῦ 1826, ἔγινε ἡ μεγάλη ἔξοδος τοῦ Μεσολογγίου καὶ οἱ ἥρωες τῆς Ρούμελης σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις διέσπων τὰς ἐχθρικὰς γραμμάς διὰ νά διατηρήσουν τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐπιπτον ἡρωϊκῶς μαχόμενοι δι' αὐτήν, ὁ πρεσβύτης Καψάλης εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην καὶ ὁ Ἰωσήφ Ρωγῶν εἰς τὸν ἀνεμόμυλον, ἔδετον τὸν στέφανον τῆς δάφνης, τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὴν σφραγίδα τῆς ἀθανασίας εἰς τὴν Αἰωνίαν Ἑλλάδα.

Ἐνδοξοὶ μαχηταὶ τοῦ ἀθανάτου Μεσολογγίου. . .

Ἡ παγκόσμιος Ἱστορία Σᾶς ἀναγνωρίζει ἀθανάτους ἥρωας καὶ Σᾶς παραδέχεται φωτεινοὺς ὁδηγοὺς τῆς Ἑλληνικῆς σας Πατρίδος καὶ ἀπάσης τῆς Οἰκουμένης. Τὴν δὲ πόλιν Σας, τῆς ὁποίας ἐποτίσατε τὰ Χώματα μὲ τὸ τίμιον αἷμα διὰ τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας, ὀνομάζει ἱερὰν τοῦ Μεσολογγίου πόλιν, ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΑΘΑΝΑΤΟ.

# ΤΟ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ ΔΘΑΝΑΤΟ

## ΠΡΑΞΙΣ Α'

### Σ κ η ν ή α'

(Παριστάνει χωμάτινο φρουρίο του Μεσολογγίου και εις τὸ βάθος φαίνονται μερικές στέγες σπιτιῶν. Εἰς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς εἶναι καὶ ἡ λιμνοθάλασσα. Σὲ μιὰ γωνιά τοῦ φρουρίου εἶναι ἕξη Σουλιῶτες ἀπὸ τοὺς ὁποίους δύο εἶναι ἄνδρες καὶ τέσσερες γυναῖκες. Ἀπὸ τῆς γυναῖκος οἱ δύο ἔχουν μικρὰ παιδιά).

**Δήμας Ζέρβας:** Πικραμένο σὲ βλέπω Ἀνέστη. Μὴν πικραίνεσαι. Πάλι στὸ δοξασμένο Σοῦλι ποὺ χάσαμε τώρα, θὰ φυσήξῃ κάποτε ὁ ἄνεμος τῆς ἐλευθερίας, θὰ στηθῆ ξανά τὸ κόνταρι μὲ τὴ γαλανόλευκη, καὶ ἐμεῖς θὰ ξαναγυρσοῦμε στὰ ἅγια χώματά του μιὰ μέρα.

**Ἀνέστης:** Μιὰ μέρα.... Τὸ ξέρω.... Μὰ Δήμα, ἡ ψυχὴ τοῦ Σουλιώτη δὲν ἀντέχει νὰ προσμένῃ. Ἡ καρδιά τοῦ Ἑλληνα δὲν ξέρει νὰ ἀνακουφίζεται μὲ ὑποσχέσεις καὶ τάματα στὸ μέλλον. Πουθενὰ δὲν βρίσκει κανεὶς τὴν λύτρωσι, σὰν ἔχασε τὴν πατρίδα του. Τὴν πατρίδα.... Τὸν τόπο ποὺ τὸν γέννησε.... Κεῖ ποὺ εἶδε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου.... Αὐτοῦ ποὺ γνώρισέ τὴ χαρὰ καὶ τὴ λαχτάρα.... Τὸ χωριὸ ποὺ ἔννοιωσε τὸ Θεὸ.... Τὸ Σοῦλι ποὺ μᾶς ἐξήσῃ καὶ μᾶς δόξασε.

**Δέσπω:** Γιὰ τὸ θεὸ.... φτάνει.... Νὰ μὴν ἀκοῦμε πιά τὸ δνομα τοῦ δυστυχισμένου μας τόπου.... Ἀρκεῖ.... Μᾶς τσακίζει τὸνομά του.

**Δ. Ζέρβας:** Σοῦτ... Γιατί μᾶς τσακίζει; Μήπως προδώσαμε τὴν πατρίδα; Μήπως ἐδῶ στὸ Μεσολογγί ποῦρθαμε, δὲ θὰ δώσομε καὶ τὴν ψυχὴ μας νὰ ξεσκλαβώσομε τὸ Σοῦλι καὶ νὰ τσακίσουμε τὸν ἐχθρό;

Ἄνεστης : Καὶ δῶ γιὰ τὸ ντουφέκι ἤρθαμε.... Καὶ δῶ στὴ φωτιά θὰ πέσουμε.... Καὶ δῶ Ἑλλάδα εἶναι, καὶ Ἑλληνες οἱ πολεμισταί. Μὰ Σοῦλι δὲν εἶναι.... Ἐδῶ δὲν εἶναι Ζάλογγο. Καλόγηρος Σαμουήλ δὲν βρίσκεται στὸν τόπο αὐτὸ νὰ δῖνῃ τὴ ζωή.... οὔτε καὶ ἡ ψυχὴ του πετᾷ ἐδῶ, νὰ μᾶς δυναμῶνῃ.

Δέσπω : Καὶ τὰ Σουλιώτικα παιδιὰ δὲν εἶναι ἐδῶ. Πῆγαν σὲ νέα πατρίδα, βρίσκονται στὰ Ἑπτάνησα.

Δ. Ζέρβας : Καὶ ἂν δὲν εἶναι ὁ τόπος αὐτὸς σάν τὸν δικό μας, θὰ γίνῃ : καὶ Σοῦλι, καὶ Ζάλογγο, καὶ Κοῦγκι, καὶ Ἁγία Παρασκευὴ καὶ θὰ βρεθῆ καὶ χέρι ἴδιο μὲ τοῦ Σαμουήλ, πού θὰ βάνῃ τὴ φωτιά στὴ μπαρούτη γιὰ νὰ τσακίσῃ καὶ νὰ θάψῃ τοὺς ἄπιστους κάτω ἀπὸ τοὺς καπνοὺς καὶ τίς φλόγες τῆς. Εἶναι χῶμα ἑλληνικὸ καὶ ἐδῶ. Καὶ κάθε Ἑλληνας εἶναι Σουλιώτης. Κάθε χέρι θὰ γίνῃ καὶ Σαμουήλ.

Ἄνεστης : Μπράβο παληκάρι Ζέρβα.... Μᾶς τόνωσες τὴν καρδιά μὲ τὰ λόγια σου. Ὁ θεὸς νὰ δωσῇ, νὰ ἀληθέψουν τὰ ὄσα λές.

Γυναῖκες : (Σηκώνουν τὰ χέρια τους ψηλὰ καὶ ἡ Δέσπω λέει) : Ὁ Θεὸς Παναγία μου.... Ὁ παντοδύναμος Χριστέ μου. Μεγαλοδύναμε, λυπήσου τὴ φυλὴ σου. (Σταυροκοποῦνται) Βοήθα τὸ ἀγῶνα τοῦ 21, καὶ ἐλευθέρωσε τὴν Ἑλλάδα.

Δ. Ζέρβας : (Ἐνῶ ὄλοι στέκονται σὲ σιωπὴ καὶ κατάνυξι). Καὶ ἄκου καὶ τούτῃ τὴ δέησι : Τὸ χῶμα αὐτὸ ἐδῶ πού εἶναι ἐλεύθερο, κάνε νὰ μένῃ τέτοιο πάντα....Κι' ἂν δὲν εἶναι αὐτὸ τὸ θέλημά σου, ἄς γίνῃ ὅπως θές. Μὰ καὶ πάνω στὴ συμφορὰ πού θὰ τὸ βρῆ, μιὰ ξέχωρη, μιὰ πρώτη θέσι δώσε. Ναι Θεέ μου. Ἁγιάσε τὸ χῶμα αὐτό. Κάνε μεγάλο τὸ ὄνομά του.... (Σηκώνονται).

Δέσπω : Ὁ ἀρχηγὸς σάν νὰ ἄργησε. Γιατί τάχα;

Ἄνεστης : Ὅπου καὶ νᾶναι θὰ ρθῆ ὁ Μπότσα-

ρης. Μά είναι άρχηγός και έχει πάνω του όλο τό βάρος στη φρουρήσι του τόπου αυτού. "Έχει πολύ δουλειά.... "Έτσι είναι οι άρχηγοί.... (Άκούγονται βηματισμοί).

Δέσπω : "Έρχεται κάποιος. Μοιάζει του Μάρκου Μπότσαρη. (Σηκώνονται όλοι και όλες. Γρήγορα μπαίνει στη σκηνή ο Μάρκος Μπότσαρης).

## Σ κ η ν ή β'

Μάρκος Μπότσαρης : Συχωριανοί σās χαιρετώ.

Δ. Ζέρβας : Τά σέβη μας δοξασμένε Άρχηγέ.

Μ. Μπότσαρης : "Ήρθατε και σεΐς έδώ. Τό βλέπω. Δέ ζητάω νά μάθω, τό πώς ήρθατε και γιατί. Νά μου πήτε όμως με τή γλώσσα τής αλήθειας. Θά πολεμήσετε και έδώ, σ' αυτόν τόν τόπο, και θά δώσετε τό κουφάρι; Γιατί στην ώρα πούρθατε, είναι κακή και όλα γύρω είναι μαύρα. Γύρω από τή μάντρα αυτή, είναι ο Κιουταχής και ο Μέρ-Βρυώνης με χιχιάδες άσκέρια Τούρκων. Τή λιμνοθάλασσα αυτή τήν έχει κλείση ο Γιουσουφ με άμέτρητα καράβια. Λίγες είναι οι τροφές μας. Λίγα είναι τά βόλια και οι πολεμιστάι μας. Και κοντά σ' αυτά δέν φάνηκε και καμμιά βοήθεια.... Κρατάω τό κάστρο άκόμα, δίνοντας ύποσχέσεις εις τούς Τούρκους, ότι θά τούς τό παραδώσω. 'Η ζωή μας σιμώνει τήν πλάκα του θανάτου,... "Έρχεται, πλάϊ στο σκοτάδι του "Αδη...

'Ανέστης : Μās ντροπιάζεις άρχηγέ. Τό θάνατο, ποτέ μας δέν τόν λογαριάσαμε και ποτέ μας δέν κάναμε διάκρισι εις τόν πόλεμο.... Εΐμαστε Σουλιώτες έμεις. "Έλληνες. Πολεμάμε παντού, όπου είναι χώμα έλληνικό, όπου είναι γή τής φυλής μας.

Δ. Ζέρβας : Για μās κάθε γωνιά είναι και Σουλι. Είναι 'Ελλάδα. Και δώ στο Μεσολόγγι σάν χύσουμε

τὸ αἷμα, γιὰ τὴν πατρίδα θὰ τὸ χύσουμε. Εἴμαστε λιοντάρια ἐμεῖς.

**Μ. Μπότσαρης :** Μπράβο λεβέντες ξακουστοί. Ἡρώες τῆς Κιάφας. Ἐλάτε. Καθένας στὴν προσταγή, ποῦ ἡ Ἑλλάδα τὸν καλεῖ... Ἐσεῖς οἱ ἄντρες, τρέχτε, βαστάτε τοῦ Κάστρου τὰ ταμπούρια. Κρατοῦν αὐτὰ ἀκλόνητα, λιοντάρια τοῦ Μεσολογγίου. Μαζί μ' αὐτοὺς βαστάτε γερὰ καὶ σπᾶστε τὰ γιουρούσια τῶν βαρβάρων.

**Ἀνέστης - Ζέρβας :** Στὴν προσταγή σου Μπότσαρη. Τρέχουμε. Πηγαίνουμε ἀμέσως. (Φεύγουν ὁ Ἀνέστης καὶ ὁ Ζέρβας)

**Δέσπω :** Καὶ σὲ μᾶς, ποιά εἶναι ἡ προσταγή σου;

**Μ. Μπότσαρης :** Νὰ πᾶτε στὰ ἐπτάνησα. Στὸ βραδυνὸ τὸ σούρουπο, θὰ ξεγλυστρήσετε μαζί μὲ θαλασσινὸ προιάρι. Ἐκεῖ εἶναι ἡ σύναξις τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδιῶν. Μέρος ἀσφαλισμένον.

**Δέσπω :** Οἱ Σουλιωτοπούλες Μπότσαρη, δὲν ξέρουνε ἀσφάλεια. Ξέρουν νὰ πολεμοῦν πλάι μὲ τοὺς ἄνδρες καὶ νὰ πηγαίνουν ἀντάμα μὲ τὸ θάνατο. Θὰ πολεμήσουμε ἐδῶ. Θὰ στήσουμε ξανά ἐδῶ, τὸ Ζάλογγο τὸ νέο.

**Μία γυνίκα :** Εἴμαστε δράκαινες φρικτές, τρόμος στοὺς Τουρκαλάδες.

**Μ. Μπότσαρης :** Δὲν εἶναι ἐδῶ τὸ Ζάλογγο... Ἐδῶ εἶναι κάμπος. Τουρκιὰ ἀμέτρητη γύρω μᾶς περισφίγγει. Τὸ αἷμα ποῦ θὰ τρέξη σ' αὐτὴν τὴν πόλι, θὰ κόκκινίση τὸ χῶμα καὶ τὴ θάλασσα...

**Δέσπω :** Ἡ ψυχὴ τῆς Ἑλληνίδος ἀρχηγέ, δὲν ξέρει νὰ φοβᾶται. Θὰ πολεμήσουμε ἐδῶ. Θὰ ἀγιάσουμε κι' αὐτὸ τὸ χῶμα...

**Μ. Μπότσαρης :** Στὴν ἐπιμονή σας ὑποχωρῶ. Τρέχτε. Πηγαίνετε καὶ σεῖς. Ἀρπάξτε τὸ ντουφέκι... Καὶ τὰ μωρά;

**Δέσπω :** Μαζί θά τ'άχουμε κι' αυτά. "Αν δέν ξέ-  
ρουν άκόμα τήν τέχνη του πολέμου, θά φωνάζουν  
καί θά κλαίνε. Θόρυβο θά κάνουν. Καί τή φωνή τους  
σάν άκοϋν, οί βάρβαροι θά λένε : Καί παληκάρια,  
καί παιδιά, καί γέροι, καί γυναίκες, καί τά μωρά ά-  
κόμη πολεμοϋν, γιά του Χριστου τήν πίστη. Τό χώμα  
τό έλληνικό, πρέπει καί αυτά νά τό φυλάνε.

**Μ. Μπότσαρης :** Καί αυτά. Ναι. "Ολοι μαζί. Πηγαί-  
νετε εις τό καλό. 'Η Παναγιά μαζί σας. (Φεύγουν).

**Μ. Μπότσαρης :** (Μόνος) Τό Μεσολόγγι προμα-  
χών.... Του "Ελληνα έλπίδα ή στερνή.... Τόπος, πού  
θέμελα θά κουνηθῆ.... Παληκάρια πού θά πέσουν,  
μά θά άγιάσουν.... Πόλι, βασίλισσα τής Ρούμελης....  
Γωνιά τής 'Ελλάδος, πού θά γίνη τό δυσκοπότερο  
τῆς φυλῆς. Μά δέν μπορεί, ένα τέτοιο στολίδι τῆς  
φύσεως, νά ξανανοιώση τή σκλαβιά.... Δέν μπορεί,  
γέρνοντας στη δύση του ένας ἥλιος μαγευτικός, νά  
ξαναφωτίζη ραγιάδες στα νύχια του τυράννου.... Δέ  
θά άντέξη ό γαλάζιος ούρανός νά μαυρίση σαν πίσ-  
σα από τις κραυγές των άπίστων.... 'Η δμορφη λι-  
μνοθάλασσα στο άντίκρυσμα των βαρβαρικων πλοί-  
ων, θά γίνη σωστή ἄρπυια καί θά καταπιῆ λάιμαργα  
τά κουφάρια των βρυκολάκων.... Τό Μεσολόγγι, θά  
γίνη τό σάβανο τῆς Τουρκιάς.... Θά ζῆ τό Μεσολ-  
λόγι.... Ναι είναι θέλημα θεου. 'Εδω τά χώματα νά  
άγιάσουν. ('Ακούγονται φωνές).

**Φωνές :** Στο λιμάνι καράβια έλληνικά. Τροφές  
καί βόλια φέρανε. Νά ζήση ό ναύαρχος Μιαούλης.  
Καί παληκάρια του Μωρηά ἤρθαν νά πολεμήσουν....  
Ζήτω τό Μεσολόγγι. (Ζήτωωωωωωωωω) Ζήτω τά έλλη-  
νικά πολεμικά (Ζήτωωωωωωωωω)

**Μ. Μπότσαρης :** (Μέ ταραχή). 'Ο 'Ανδρέας ἤρθε  
έδω; 'Ο θαλασσόλυκος Μιαούλης; Τροφές; 'Οπλα;  
'Ασκέρι φέρανε; Τουρκιά, κλάψε καί γράψε άλλοίμονο.  
Κιουταχή, σκαπέτα άμέσως. Τώρα θά δῆτε ἄπιστοι.

τῆ δύναμι τῶν σκλάβων.... Θά τσακιστῆτε σύγκορμα καί θά χαθῆτε ὄλοι. Καπνὸς καί στάχτη θά γίνῃ ὄλη ἡ δύναμις σας, μπροστά στῆ δύναμι αὐτοῦ ποῦ χριστιανοὺς βοηθάει. (Δείχνει τὸν οὐρανό).

(Ἔπειτα παρατηρεῖ πρὸς τὰ ἔξω). Μὰ τί θωρῶ... Ἔρχεται ἐδῶ ὁ Ἄνδρέας; (Φωνάζει δυνατὰ) Μισοῦλη... Ναύαρχε Ικανέ.... Δελφίني τῆς θαλάσσης.... Μπουρλοτιέρη φοβερέ.... Σκιάχτρο τῶν Τουρκαλάδων.... Ἐδῶ ἀδελφικά σὲ δέχονται τοῦ Μπότσαρη τὰ χέρια.

### Σ κ η ν ἡ γ'

(Μπαίνει γρήγορα στῆ σκηνὴ ὁ Μισοῦλης ἐνῶ τὸν ἀκολουθοῦν τρεῖς ναῦτες. Μόλις τὸν ἀντικρύζει ὁ Μπότσαρης πέφτει ἐπάνω, τὸν ἀγκαλιάζει καί τοῦ λέει....)

Μ. Μπότσαρης : Πατέρα μας.... Σωτήρα τῆς γενιᾶς.... Ἄτρόμητε Ἄνδρέα....

Ἄν. Μισοῦλης : Ἄητὲ τῆς Κιάφας.... Μπότσαρη τουρκοφάγε....

Μ. Μπότσαρης : Θεέ μου.... Πῶς ἦτανε καί αὐτό; Σκόρπισες τόσα καράβια τούρκικα; Μπόρεσες; Σωτήρα μας Ἄνδρέα....

Ἄν. Μισοῦλης : Τῆ θέλησι τοῦ Ἑλληνα, δὲν τὴν πισωστρέφει ὁ ἀριθμὸς. Τὴν ὁρμὴ τοῦ πολεμιστῆ, δὲν κρατοῦν καράβια.... Ἄπὸ κάθε στόμα ἑλληνικὸ σάν βγαίνει ἓνα θέλω, θά ξεπηδήσῃ ὕστερα κι' ἓνας θρίαμβος. Θρίαμβος στὸν τόπο. Θρίαμβος στῆ φυλὴ. Θρίαμβος στὴν πατρίδα. Στὴν οἰκουμένη δόξα. Κι' ὁ τόπος ἐδῶ ποῦ πολεμᾶτε, τὸ μνημεῖο θά γίνῃ τοῦ ἔχθρου καί στὴν Ἑλλάδα ἢ ἐκκλησιά. Ναι. Τὸ νοιώθω. Τὸ πιστεύω. Τὸ βλέπω. Στρατὸ σᾶς ἔφερα καί κουμάντα ἀρκετά. Κτυπᾶτε τοὺς ἀπίστους.

Μ. Μπότσαρης : Ἀλήθεια; Εἶναι τὰ λόγια αὐτὰ ἀπὸ δικό σου στόμα;

Ἄν. Μισοῦλης : Ὅχι παιδί μου.... Δὲν εἶναι αὐτὰ



λόγια τοῦ Μισοῦλη... Εἶναι τοῦ γένους οἱ φωνές... Τὸ λέει ἡ ἱστορία : Δὲ γονατίζει ὁ Ἕλληνας. Τὴ μάχη δὲν τὴ χάνει. Γιατὶ μέσα στὴν καρδιά βαθεῖα εἶναι ἡ πίστη...

Μ. Μπότσαρης : Ἐμεῖς ἐδῶ στὸν τόπο αὐτό, σωθήκαμε πιστεύοντας σ' αὐτή.... Καὶ πολλές φορές γλυτώσαμε, τὸ Χάρο ἀπὸ τὰ δόντια.Καὶ τώρα; Νά... Ὁλόσωμα μᾶς δίνει τὰ καλά...

Ἄν. Μισοῦλης : ὦ Μεσολόγγι ξακουστό... Πρῶτο στὸ κόσμο θὰ φανῆς σὰν ἔχεις ὑπερασπιστὰς ἔτσι νὰ πολεμᾶνε. Πολεμιστὰ. Λιοντάρια. Τῆς Ῥούμελης οἱ ἥρωες... Παιδιά ἀθάνατα, τῆς ἔνδοξης Ἑλλάδος. . Καὶ τώρα; Τώρα στὴ δουλειὰ καὶ στὸ καθήκον. Νὰ φύγω πρέπει ἀπὸ δῶ. Τώρα π' ἀρχίζει καὶ νυχτώνη. Ναι. Νὰ πάω καὶ σ' ἄλλους. Χριστοῦγεννα στὴ θάλασσα νὰ κάνω. Κι' ἄλλες ψυχές Ἑλληνικές προσμένουν τὰ μπουρλότα... Βοήθεια παρακαλοῦν, καὶ ἀλλοῦ καὶ ζητᾶν νὰ πάρουν. (Πρὸς τοὺς ναύτας) Ἐμπρὸς νὰ πᾶμε γρήγορα στὸ κράξιμο τῆς μάνας...

Μ. Μπότσαρης : (Ἐνῶ τὸν πιάνει καὶ τὸν ἀγκαλιάζει) Νὰ πᾶς δελφίني ξακουστό. Πήγαινε νὰ δώσης τὴ ζωὴ, καὶ στ' ἄλλα μᾶς ἀδέλφια.

Ἄν. Μισοῦλης : Ἐμπρὸς παιδιά πηγαίνουμε... (Δίνει τὸ χέρι στὸ Μπότσαρη) Γεῖα καὶ χαρὰ πολεμιστῆ.. Καὶ τὴν καρδιά, εἰς τὸ Θεό. Τὰ χέρια στὴ Πατρίδα... (Φεύγουν)

Μ. Μπότσαρης : Στὸ καλὸ Μισοῦλη ἀδελφέ... Τοὺς ἐχθρούς, πάντα νὰ ρημάζης... (Μόνος) Χριστοῦγεννα ἀπόψε... Χαρὰ σ' ὄλο τὸν κόσμο... Ἔρχεται ὁ λυτρωτῆς. Μὰ ὁ λυτρωμὸς πρέπει νὰ ῥθῆ καὶ δῶ... Θεέ μου... Νᾶταν ἀπόψε νὰ γινόταν τὸ Μεσολόγγι, τῆς Βηθλεέμ τὸ σπήλαιο...Νᾶταν ἡ φάτνη τῆς φυλῆς... (Ἀκούεται θόρυβος καὶ παρουσιάζονται δυὸ φουσταγελάδες ὁ στρατηγὸς Μακρῆς καὶ ὁ Ζέρβας).

## Σ κ η ν ή δ'

Μακρῆς : (Στρατηγός) Στρατάρχη... Κακό μεγάλο θά γενῆ...

Μ. Μπότσαρης : Γιατί Στρατηγῆ Μακρῆ!

Μακρῆς : Νά τῆ νύχτα... Τά χαράματα... Οἱ ἄπιστοι θά ἐπιτεθοῦν γιά νά πάρουν τῆ πόλι. Πιστεύουν, πῶς θά εἴμαστε ἐμεῖς στίς ἐκκλησιές. Τά Χριστούγεννα λένε θά γιορτάζουμε... Καί τὴν ὥρα αὐτῆ, θά κάνουν τὸ γιουρούσι... Μά γελάστηκαν. Μάθαμε τὸ μυστικὸ αὐτό. Καί τώρα ἐμεῖς, προσμένουμε τὴν προσταγὴ σου.

Μ. Μπότσαρης : Σύντομα... Ὁ ἓνας νά πῆ στοὺς ἄντρες, στίς γυναῖκες, στὰ παιδιά, ὅλοι ἐδῶ νά ρθοῦνε μαζί με τ' ἄρματα. Νά πῆ καί στοὺς Σουλιώτες... Ὁ ἄλλος στὸ Μαυροκορδάτο νά πάη... Τὸν περιμένω ἐδῶ εὐθύς... Ἐμπρός. Φτερά στὰ πόδια βάλτε... Καί πέστε καί στίς φρουρές, πιστὰ τὸ τόπο νά φυλᾶνε... (Φεύγου)...

Μ. Μπότσαρης (Μόνος) Ἀπόψε χαροπαλαίει τὸ Μεσολόγγι... Σκληρὰ, ὀλόγυρα θά κτυπηθῆ. Θ' ἀντέξῃ στὴ προσβολὴ αὐτῆ; Θά μένη προμαχῶνας; Πιστεύω, μ' ὄλη μου τῆ δύναμι. Τὸ Μεσολόγγι θά σταθῆ. Μπουχὸς σάν ἔγινε στὰ Δερβενάκια ὁ Δράμαλης, καί δῶ ὁ Κιουταχῆς πρέπει νά ρημάξῃ... (Παρατηρεῖ πρὸς τὰ ἔξω) Μά τί βλέπω; ἦρθε ὁ πρόεδρος Μαυροκορδάτος;

Μαυροκορδάτος : Σέ χαιρετῶ φύλακα πιστέ, ἐδῶ αὐτῆς τῆς χώρας.

Μπότσαρης : Τά σέβη, μου πρόεδρε σεβαστέ.

Μαυροκορδάτος : Ἐμαθα τὴ βουλή τῶν ἀπίστων. Ἦρθα πρὸς τὰ δῶ, νά σοῦ πῶ τὸ μυστικὸ. Μά ἐδῶ κοντά, με βρῆκε ὁ ἀπεσταλμένος καί ἔμαθα. Ἡ ὥρα δέν εἶναι γιά λόγια. Εἶναι γιά δουλειές. Νά συναχ-

οι έδω. Έγώ θά πώ, τó χρέος πού πρέπει νά  
κάθε Έλληνας· ό κάθε Μεσολογγίτης. Σύ  
τη γενναίε· θά κάνης τήν βαρείά δουλειά. Τή  
του άρχηγού τής Μάχης.

Απότσαρης : Τή σύναξι τή διάταξα. Καί νά.  
αι όλοι πρòς τά δώ.

ροκορδάτος : Εϋγε. Έγινε καλή άρχή. Καί  
νά ίδια· θά εΐναι. (Έρχονται· οί κάτοικοι. Πολε-  
έροι, γυναΐκες, παιδιά, όπλαρχηγοί καί μπένον-  
ετούν τó Μαυροκορδάτο καί τó Μπότσαρη. Έπειτα  
αυροκορδάτος).

ροκορδάτος : Παιδιά τής Ρούμελης. Λαέ του  
γγιού. Έλληνές πολεμισταί του Μωρηά. Βρα-  
σάς κάλεσα νά ρηήτε δώ. Δέν πρόκειται νά  
τή γιορτή πού ξημερώνει αύριο. Δέν θά πώ  
καί διαταγές. Ένα μονάχα. Λιγόλογο κι'  
Έ πατρίδα, ή χώρα πού ζοϋμε, τó Μεσο-  
., άπόψε ζητάει τó αίμα μας. Μας προσκαλεί  
δω τó πανηγύρι τής φωτιās.

ρής : Καί τή ζωή. Καί τó κορμί. Καί τήν ψυχή.  
α τά δίνουμε όλα. Εΐμαστε Μεσολογγίτες  
ζαι αύτó έδω, εΐναι τó Μεσολόγγι. Ζήτω ό  
; παιδιά.

σι μαζί : Ζήτωωωωωω.

ροκορδάτος : Παύουν τά χείλη νά μιλοϋν,  
ψυχή μιλάει. Ω χώμα του Μεσολογγιού....  
ιους λεβέντες, μ' αύτούς τούς ήρωας τής  
θά γίνης ό τάφος των πασάδων. Μπότσα-  
ώσε προσταγές.

τσαρης : Πρώτα τά μάτια σας ψηλά καί τήν  
κεΐνον. Πέσε ένας τήν προσευχή. (Γονατίζουν  
κώνουν τά χέρια καί κοιτάν ψηλά).

ρής : Παντοδύναμε θεέ.... Τήν άποψινή βρα-  
ύ έρχεσαι στον κόσμο, τó Μεσολόγγι γλύτω-

σε. Κάνε νά μὴν τουρκέψη. Αυτό μονάχα θέλουμε, Θεέ μου ἀπὸ σένα. (Σηκώνονται:).

Μπότσαρης : Καὶ τώρα ὄλοι στὴ δουλειά. Οἱ ἄνδρες μὲ τὰ ἄρματα φυλάχτε τὰ ταμπούρια. Ἄπο πέντε κι' ἕνας ἀρχηγός. Γυναῖκες, γέροι καὶ μωρά..., βοηθήστε τὸν ἀγῶνα....

Δέσπω : Γιὰ τὰ παιδιὰ δὲν εἶπες. Ἔτσι θὰ μένουν αὐτά;

Μπότσαρης : Τὰ παιδιὰ; Κι' αὐτὰ θὰ δουλέψουν. (Πρὸς τὰ παιδιὰ) Ἐλάτε δῶ Ἑλληνόπουλα. (Τὰ παιδιὰ πλησιάζουν).

«Ἀπόψε γεννιέται ὁ Χριστός. Ἔρχεται νά σώση τοὺς ἀνθρώπους. Πρέπει νά τὸν ὑποδεχθοῦμε ἐμεῖς. Νά τραγουδήσετε δὲ σεῖς τὸν ἐρχομό του πρέπει. Τὰ κάλαντα νά ψάλετε. Ὅχι μόνον στὴν πόλι μέσα. Νά τραγουδήσετε τὸν ἐρχομό, μὲ τίς ἀγνές φωνές σας, καὶ στὸ στρατὸ καὶ στὶς φρουρές, μέσα στὰ χαρακώματα, σ' ὄλους τοὺς πολεμιστάς, ποὺ φυλᾶν αὐτὴ τὴν πόλι. Νά τραγουδᾶτε δυνατά. Νά σᾶς ἀκοῦνε ὄλοι. Καὶ ἕνα ἄλλο ἀκόμη θὰ σᾶς πῶ. Πιὸ δυνατὰ θὰ λέτε: Χρόνια πολλὰ χριστιανοί. Στὶς ἐκκλησιές τὴ νύχτα ὄλοι νά χυθῆτε. Μᾶς περιμένει ὁ Χριστός».

Ἔνα παιδί : Θὰ μᾶς ἀφίσουν οἱ φύλακες καὶ σὲ κείνους νά τὰ ποῦμε;

Μπότσαρης : Ἐχω δώσει ἐντολή. Μὰ δὲν θὰ πᾶτε μόνοι. Δῆμα Ζέρβα ἔλα δῶ.

Δ. Ζέρβας : Στὶς προσταγές σου ἀρχηγέ.

Μπότσαρης : Πάρε τοὺς μικροὺς ἀγγέλους. Καὶ σὰν τελειώσετε, ἔλα δῶ κατόπιν.

Δ. Ζέρβας : Ἐμπρὸς παιδιὰ πηγαίνουμε. Σᾶς χαιρετοῦμεν ἄρχοντες.

Μαυροκορδάτος : Στὸ καλὸ πολεμιστή. Στὸ καλὸ καλὰ παιδιὰ. (Φεύγουν).

Μαυροκορδάτος : Καὶ σεῖς οἱ γυναῖκες στὸ σπι-

τικό σας τώρα. Τῆ νύχτα πού θά σημάνουν οἱ καμπάνες, ὄλες, οἱ γέροι, τὰ μωρά, νά πάτε στίς ἐκκλησιές. Κάθε ἐκκλησιά, φῶτα πολλά θά ἔχη. Θά εἶναι ἀπόψε πλούσιος ὁ φωτισμός. Κεριά, κανδήλια, πολυέλαιοι, θά χύνουν ἄφθονο τὸ φῶς. Λιβάνια θά σκορποῦν τίς θεῖες μυρουδιές καί οἱ καμπάνες θά βροντᾶν καί διαλαλοῦν Χριστός γεννᾶται.

**Δέσπω :** Μονάχα αὐτό θά κάνουμε;

**Μαυροκορδάτος :** Μικρὸ δὲν εἶναι αὐτό. Εἶναι τὸ πιὸ μεγάλο. Θά κάνετε δέησι εὐλαβική, νά δεχθῆτε τοῦ κόσμου τὸ Δεσπότη. Παίρνετε στὰ χέρια σας ὄπλο θεῖσιο καί ἀγνό. Μονάχα μὲ πίστη, μὲ σεβασμό, μὲ φόβο. Ζητήστε τὸ σωσμὸ τῆς πόλεως αὐτῆς.

**Δέσπω :** Καί στοῦ πολέμου τῆ φωνή; Δὲν θά τρέξουμε ἀφέντη;

**Μαυροκορδάτος :** Μονάχα οἱ νιές. Οἱ δυνατές. Οἱ μαθημένες στὰ ὄπλα. Καί αὐτές θά τίς εἰδοποιήσουμε. Πηγαίνετε τώρα στὸ καλὸ.

**Δέσπω :** Θεέ μου καλὴ τύχη, στὰ ὄπλα τοῦ Μεσολογγιοῦ. Χριστὸς νά τὰ εὐλογῆση.

**Μπότσαρης :** Ναι. Τὸ πιστεύουμε αὐτό. Θά τὰ δοξάσῃ ὁ θεός. Τῆ δύναμι τὴν ἔχει. (Φεύγουν οἱ γυναῖκες).

**Μαυροκορδάτος :** Στρατηγὲ γενναῖε. Σὲ σένα καί τοὺς ἀνδρείους πολεμιστὰς σου, ἐμπιστεύουμαι τὴν πόλι τούτη δῶ. Πιστεύω στὴ δύναμι καί στὴ φλόγα τῆς ψυχῆς σας. Ξέρω πὼς τὴν καρδιά σας μόνον μιά μορφή, μιά εἰκόνα τὴν σκεπάζει. Ἡ εἰκόνα τοῦ Μεσολογγιοῦ. Ἡ ἰδέα τῆς Ἑλλάδος. Εἴσαστε Ἕλληνες. Πατριῶται. Παιδιά τοῦ γένους τοῦ Λεωνίδα. Ἀπόγονοι τοῦ Θεμιστοκλῆ. Συμπολεμισταὶ τοῦ Διάκου εἰς τὴν Ἀλαμάνα. Τὴν ἡμέρα αὐτῆ, ἀρνηθῆτε τὴ ζωὴ σας. Τὸ Μεσολόγγι σῶστε Ἐλεύθερο κι' ἀθάνατο τὸ Μεσολόγγι κάντε.

**Μπότσαρης :** Τὸν ὄρκο τὸν ἐδώσαμε. Ἄλλο προσ-

τάζει ο πρόεδρος;

**Μαυροκορδάτος :** Σάν κάνετε αυτό, όλα τα άλλα τ'άχω. Κι' έγώ τώρα, δε θά κάτσω ούτε στιγμή. Θά τρέχω, θά βαδίζω, θά πηγαίνω άκούραστα. Στις φρουρές, στα ταμπούρια, στα παιδιά, στους νέους, στους γέροντας, παντοῦ. Ναί. Στους ζωντανούς και στ' άψυχα άκόμα. Γιατί πρέπει νά δίνω τήν πνοή. Τήν πίστη..., τό κουράγιο. Αὐτή εἶναι ἡ δουλειά τοῦ άρχηγοῦ. Στόν κίνδυνο νά εἶναι πρῶτος. Στήν τρικυμία τό κουπί τῆς βάρκας νά κρατάη. Καλή λύτρωση παιδιά. Ἡ νίκη, μαζί μας ἄς εἶναι. (Φεύγει).

**Μπότσαρης :** Καί τώρα παιδιά στό ἔργο. Ἐσὺ καπετάν Μακρῆ, νά ξαναπεταχτῆς γιά νά πῆς στό στρατό, ὅτι τοὺς παραγγέλλω νά φυλάξουν τὰ ὄσα τοὺς εἶπα. Παντοῦ νά μποῦν διπλοσκοποί. Νά ἐτοιμάσουν τὰ ὄπλα καί νά βολέψουν τὰ βόλια. Τὰ τσεκούρια, τὰ σίδερα, τὰ ξύλα, τὰ ρόπαλα, τὰ ξινάρια νά εἶναι ἔτοιμα κι' αὐτά. Αὐτά εἶναι τ' ατομικά μας ὄπλα. Σάν κτυπήσουν οἱ καμπάνες, θά κτυπήσουν οἱ ἄπιστοι. Νά ρίξουν κι' αὐτοί, ὄσα μποροῦν. Πολλά... ὄσα ἔχουν. Ἐγὼ θά μείνω δῶ σ' αὐτὴ τῆ φρουρά. Μά μόλις άρχίσει τό κακό, θά εἶμαι παντοῦ. Αὐτά μόνον. Καί τοίμασε τὰ ἄλλα, ὅπως νομίζεις Στρατηγέ.

**Μακρῆς :** Στήν ἐκτέλεση πηγαίνω άρχηγέ. (Φεύγει τρέχων).

**Μπότσαρης :** Παληκάρια τῆς Ρούμελης. Παιδιά τοῦ Μεσολογγιοῦ... Ἀπόψε τὰ χαράματα, θά γεννηθῆ ἡ Ἑλλάδα. Θά τήν γεννήσῃ ἡ πόλι αὐτή... Σταθῆτε καί πολεμᾶτε σάν Ἑλληνες. Τώρα ὄλη ἡ φυλὴ τὲ μᾶς ἔχει τὰ μάτια. Πέστε στὴ μάχη σάν σκυλιά. Νά γίνῃ αὐτός ὁ τόπος, τό ἅγιο βῆμα τῶν πιστῶν ... Τὸ Μεσολόγγι, ἀθάνατο νά γίνῃ.

**Ὅλοι μαζί :** Τὸ Μεσολόγγι θά μείνῃ ἐλεύθερο. Θά δοξασθῆ ἡ πόλις. Αὐτὸ τὸν ὄρκο δίνουμε.

Μπότσαρης : Στὴν ἐτοιμασία γρήγορα. Τοιμᾶστε τὰ σπαθιά. Γεμίστε τὶς κουμπούρες . . . Τὰ δπλα ξεκρεμάσεται. Πάρτε κοντὰ τὰ βόλια. Τὸν προμαχῶνα ἴδετε. Τὶς πολεμιστρες φτιάχτε. Ὅλα τοιμάστε τὰ γιὰ μάχη. (Ὅλοι ἀρχίζου νὰ τακτοποιοῦν τὰ δπλα κλπ. Ὁ Μπότσαρης τακτοποιεῖ τὰ δπλα του—σιγῇ λεπτοῦ—Ξεφραγὰ ἀκούγονται τὰ κάλαντα τῶν μικρῶν).

Παιδιά : «Καλὴν ἐσπέραν ἀρχοντες . . . »

Μπότσαρη : Ἄφιστε τ' ἄρματα παιδιά . . . Ἐκεῖ ὁ νοῦς μας καὶ τ' αὐτὶ . . . Ἐκεῖ . . . Στὸν ὕμνο τοῦ Θεοῦ. Στὴν πίστι τῆς φυλῆς. (Ὅλοι ἀφίνου τὶς δουλειὲς καὶ προσέχου. Τὰ κάλαντα συνεχίζονται. Λέγονται πέντε ἕως ἕξη στίχοι. Στὸ τέλος ἀκούγονται πιὸ δυνατὰ αἱ λέξεις).

Παιδιά : «Χρόνια πολλὰ χριστιανοὶ . . . Στὴν ἐκκλησιά τῆ νύχτα στολισμένοι ὅλοι νὰ χυθῆτε».

Μπότσαρης : Μπράβο παιδιά Μεσολογγιτῶν, παιδιά εὐλογημένα. (Ἀκούγονται βηματισμοὶ καὶ ἐπιστρέφει ὁ Μακρῆς καὶ ὁ Ζέρβας).

Μακρῆς : Ἡ διαταγὴ ἐκτελέστηκε. Ἐτοιμα δλα εἶναι.

Μπότσαρης : Εὐχαριστῶ λεβέντη μου . . . Ἄρχισε πάλι τῆ δουλειά. (Ξαναρχίζου ὅλοι νὰ τακτοποιοῦν).

Ἀνέστης : Ἀντάρα ἀκούγεται ἀρχηγέ... Πέρα ἐκεῖ φωτιές.

Μπότσαρης : Θὰ βγῶ μονάχος γιὰ νὰ δῶ. Θὰ πάω καὶ εἰς τὶς ἄλλες τὶς φρουρές. Κι' ἔπειτα πίσω θὰ γυρίσω. Στρατηγέ;

Μακρῆς : Σὰν τί προστάζεις ἀρχηγέ;

Μπότσαρης : Τὸ νοῦ σας... Ἄγρυπνοὶ φρουροὶ νὰ εἶστε. (Φεύγει),

Μακρῆς : Νὰ μένης ἥσυχος γι' αὐτό. Φύλακες, κέρβεραι θὰ γίνουμε.

## Σ κ η ν ή ε'.

Δ. Ζέρβας : Παιδιά...; Συμπολεμισταί...; Τό νοιώθετε καί σεῖς...;

Ἄνεστος : Τί πρᾶγμα Ζέρβα ;

Μακρῆς : Τί εἶναι μωρὲ Δῆμα ;

Δ. Ζέρβας : Ὁ Μπότσαρης, πολὺ λαχτάρα ἔχει.. Δὲν ἡσυχάζει οὔτε λεπτό. Βρίσκεται ὀλημερίς στὸ πόδι καί μέσα στὴν ἀγωνία.. Δὲν ξέρει τί θὰ πῆ ἀνάπαυσι...

Ἄνεστος : Εἶναι δοσμένος ὀλάκερα, στὴ δουλειά, στὸ καθῆκον, στὴ πατρίδα.. Καί ὅποιος εἶναι τέτοιος, ποτὲ δὲν βρίσκει ἀνάπαυσι.

Μακρῆς : Παιδιά... Τὰ ὄπλα ἀρπάχτε. Ποδοβολητὰ ἀκούγονται καί τρέξιμο μαζί. ("Ὅλοι ἀρπάζουν τὰ ὄπλα καί εἶναι ἔτοιμοι. Τρέχοντας μπαίνει ὁ Μπότσαρης).

Μπότσαρης : (Μὲ δυνατὴ φωνή). Παιδιά.. Στίς τάπιες.. Ἦρθε ἡ ὥρα τῆς φωτιάς. Καθένας, τὴ θέσι του ἄς πάρει. ("Ὅλοι τακτοποιοῦνται. Ὑστερα ἀπὸ λίγο ἀκούγεται ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησιᾶς. Στὸ ἀκουσμα ἔλοι σταυροκοποῦνται. Ἐπειτα μικρὴ σιγή. Κατόπιν ὁ Μπότσαρης μονολογεῖ).

Μπότσαρης : Καμπάνα.. Ἄγιος ἦχος.. Χριστουγεννιάτικος.. Ἦχος, ποὺ φέρνει τῆς ἀγάπης τὸ μήνυμα, τῆς σωτηρίας τὴ χαρά. Φωνή, ποὺ σκορπιέται στὴ γῆ, ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Θεοῦ. Κτύπα καμπάνα.. Γέμισε τὸν ἀέρα μὲ χαρά... Φέρνε στοὺς χριστιανοὺς τὴν εὐλογία. Στὴν Ἑλλάδα, φώναξε. «Τὸ Μεσολόγγι ξαγρυπνᾷ, ἀπόψε στὰ Χριστοῦγεννα... Στὴ φωτιά, μπαίνει τὸ Μεσολόγγι. Τὴν ἄγια αὐτὴ ἡμέρα, θὰ δοκιμασθῆ σκληρά. Μὰ θέλημα εἶναι τοῦ Θεοῦ, τοὺς Τούρκους νὰ συντρίψῃ. Τοῦ Μεσολογγιοῦ τὰ Χριστοῦγεννα αὐτά, ἢ Λαμπρὴ στὸ Γένος θὰ γυνοῦν».



'Ανέστης : 'Αρχηγέ...; 'Ακούγονται φωνές πολλές, από στόματα άπιστων.

Μακρής : Μήπως γιουροϋσι κάνουνε...; ('Αρχίζουν οί πυροβολισμοί από έξω.. Ξεχωρίζουν οί φωνές..)

Φωναί : Πάνω του τοϋ γκιαούρη... 'Αλλάχ... 'Αλλάχ... Στο λειτουργία θά είναι... Πολλά ντουφέκια νά του ρίχνη. ('Ακούγονται νέοι πυροβολισμοί).

Δ. Ζέρβας : Θά σημαδέψω... άρχηγέ... Θά ρίξω μέσα στο σωρό. Τους άπιστους θά σκιάξω....

Μπότσαρης : Κάτσε... Δυό λόγια φωναχτά, νά πώ στους Μουσουλμάνους... (Φωνάζει δυνατά). "Ε Τουρκαλαδες... Το Μεσολόγγι είναι δω... 'Ελατε νά τό πάρτε... Νά τά κλειδιά του πάρτε τα... Στῶν κανονιῶν τίς μπούκες, δεμένα θά τό βρήτε. (Πρός τούς πολεμιστάς). Φωτιά παιδιά. Τραβάτε τό καρυοφίλλια. Δώστε φωτιά στά άρματα... Φωτιά... Φωτιά στά τόπια... ('Αρχίζουν νά πέφτουν πολλοί πυροβολισμοί. 'Η σάλπιγγα χτυπά τό Προχωρείτε... Προχωρείτε. "Επειτα από λίγο άκούγονται φωνές).

Φωναί : 'Αλλάχ, 'Αλλάχ, 'Αλλάχ. Μᾶς σκότωσε τό γκιαούρη. Νά πετάμε τό δπλα. Τή ζωή νά γλυτώνη από τό χατζάρι....

"Αλλες φωνές : Βαρᾶτε τούς Μαμελούκους... 'Αάαααααα. 'Αέρα στους Τουρκαλαδες...

Μπότσαρης : Παιδιά. Τῶβαλαν στά πόδια. 'Αφίστε τό δπλα. Ξεγυμνώστε τό σπαθιά και έλατε κοντά. Θά κάνουμε γιουροϋσι, νά μήν μείνη κανείς από αυτούς. 'Εσϋ 'Ανέστη μείνε έδῶ. (Ξεγυμνώνουν τό σπαθιά και τρέχουν έξω με όρμη και με δυνατές φωνές).

Φωναί : 'Αέρα, στους 'Αρβανίτες τούς δειλούς... 'Αέρα...Τά μαχαίρια στην καρδιά... 'Αέρα στα λάφια..

"Αλλαι φωναί : 'Αλλάχ, 'Αλλάχ, 'Αλλάχ. Χαντζάρι γυαλίζει... Το αίμα θά πάρη, στον τάφο νά

πάη. Ἄλλάχ, Ἄλλάχ, Ἄλλάχ... (Κρότοι, φωνές, ντουφεκιές, πανδαιμόνιο... Ἐπειτα λίγη σιωπή.)

Ἀνέστης : (Παρατήρει πρὸς τὰ ἔξω καὶ λέγει): Τι; Τοῦρκοι καὶ σημαῖες; Ἄρματα; Ἀπίστους; Λάφυρα; Τοὺς κουβαλοῦν πρὸς τὰ ἔδω; Τοὺς φέρνουν μέσα στὴν πόλι; Ἐρχονται ἔδω; Γιὰ δές; Ὁ Μπότσαρης, ὁ πρόεδρος Ἀλέξης, τὰ παιδιά, ὄλο τ' ἀσκέρι τῆς φωτιάς. Νὰ καὶ οἱ γυναῖκες. Καὶ οἱ γέροι καὶ τὰ παιδιά, ἀπὸ ἔδω δὲ λείπουν... Πραγματικά Χριστοῦγεννα! (Μπαίνουν ὄλοι στὴ σκηνή. Ἄλλος φέρνει λάφυρα. Ἄλλος σημαῖες. Ἄλλος αἰχμωλῶτους κ.λ.π.)

Μαυροκορδάτος : Ἀνοῖχτε... Φτιᾶχτε καλὴ σειρά, νὰ δῶ τὸ Μεσολόγγι. (Τακτοποιοῦνται σὲ δύο σειρές, ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος τῆς σκηνῆς). Τὰ παληκάρια εἶναι ἔδω. Κανένας δὲν μᾶς λείπει. Κι' οἱ ἄπιστοι σκαπέτησαν. Φθάσανε στὸ Βραχῶρι. Πλάστη πού γεννήθηκες, μύριες εὐχές νὰ πάρης. Χῶμα, πρὸς ἀπ' τὸ αἶμα ἁγιάσες, ἀθάνατο νὰ εἶσαι. Παιδιά, λιοντάρια τῆς φωτιάς, δεχθῆτε τίς τιμές...

Μπότσαρης : Καὶ ὄλοι ὄσοι κατοικοῦνε ἔδω, νὰ δοξασθοῦνε πρέπει. Δουλέψανε στὴ νίκη τοῦ Μεσολογγίου. Καὶ μέσα, βαθειὰ ἀπὸ τὴν ψυχὴ, ἄς βγῆ φωνὴ τρανὴ, νὰ ἀκούεται στὰ πέρατα τῆς γῆς. «Τὸ Μεσολόγγι ἔλαμψε... Δοξάσθηκε ἡ Ἑλλάδα. Τὸ ὄνομά του ἁγιάσε. Ἀθάνατο ἄς μένη». Ἐμπρὸς παιδιά ὄλοι μαζί, τραγοῦδι τῆς νίκης καὶ χαρᾶς. (Ἐδῶ μπαίνει ἓνα κατάλληλο ἐθνικὸ τραγοῦδι.. ἢ τὸ ἐπόμενο.

Σκοπὸς τοῦ τραγοῦδιού, ὅπως τὸ τραγοῦδι «Ὅλη δόξα ὀλη χάρη»).

Ἦρθε ἡ νίκη λαμπροφόρα  
στοῦ Μεσολογγίου τὸ χῶμα  
στὴ γιορτὴ τῶν Χριστοῦγέννων  
νὰ δοξάσῃ τὰ παιδιά.

Καὶ τοὺς βάρβαρους σκορπᾶνε  
καὶ τὸν Κιουταχὴ τσακίζου

παληκάρια τιμημένα  
της Ἑλλάδος σταυραετοί.

Τέτοια πόλι τὴν θαυμάζουν  
ἥρωες τοῦ εἴκοσι ἕνα  
καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι ὅλοι  
κλίνουν γόνυ εὐλαβικό.

Μύρια στόματα φωνάζουν  
σάλπιγγες σαλπίζουν νίκη  
τιμημένο Μεσολόγγι  
ἅγια πόλι τῆς φυλῆς.

(Ὅταν τελειώσῃ τὸ τραγοῦδι λένε:)

Μπότσαρης : Ἡ Ἑλλάδα στεφανώθηκε. Τὸ Με-  
σολόγγι ἀθάνατο.

Ὅλοι μαζί : Τὸ Μεσολόγγι ἀθάνατο.

Α ὕ λ α ι α

---

## Π Ρ Α Ξ Ι Σ Β'.

Σ. κ η ν ῆ α'.

(Ἐξοχικὸ μέρος. Ἐνα προαύλιο μ' ἕνα πηγᾶδι κι' ἕνα  
ἀγρόσπιτο στὸ δάθος. Τέσσερες γυναῖκες καθαρίζουν σιτάρι  
καὶ καλαμπόκι.)

Δέσπω : Γυναῖκες... Γρήγορα νὰ τὸ φτιάσουμε.  
Πρέπει νὰ ἀλεσθῇ.

Μία γυναῖκα : Θὰ ἀλεσθῇ παιδί μου. Ἄλλὰ σιγά.  
Ἡ καλὴ δουλειὰ ἀργεῖ νὰ γίνῃ.

Δέσπω : Δὲν ἔχουμε καιρὸ, νὰ κάνουμε ἀργὰ τίς  
δουλειές. Ὁ Κιουταχῆς ὅλο καὶ ζυγώνει μὲ τ' ἀσκέ-  
ρι του.

Ἄλλη γυναῖκα : Μὴ σκιάζεσαί. Τὸν Κιουταχῆ τὸν

καίει τὸ πιπέρι. Τόσες φορές τὸν κυνηγήσαμε καὶ τώρα ἀποτραβήχτηκε κοντὰ στὸ ζυγὸ. Δὲν ξανάρχεται εὐκόλα...

Δέσπω : Μὴ δίνουμε πίστη στὸν ἐχθρό. Ὁ ἐχθρὸς εἶναι ὕπουλος καὶ κακός. Καὶ ἔπειτα, λίγο εἶναι τὸ ρεζήλεμα ποῦ ἔχει πάθει ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι; Ξεχνάει κανεῖς τὸν ἐξευτελισμὸ; Ὁχι. Ποτέ. Καὶ δταν μάλιστα εἶναι καὶ βάρβαρος, γίνεται θεριὸ σωστό. Ὁ Κιουταχῆς, νὰ τὸ ξέρετε, θὰ ξανάρθη...

Μία γυναίκα : Μὰ ἔτσι θὰ εἶναι ἡ ζωὴ μας; Θὰ ἔχουμε στὸ κεφάλι κάθε τόσο τὸν μπαμπούλα; Δὲ θὰ ἔρθη καὶ εἰς ἐμᾶς ἡ εἰρήνη; Δὲν θὰ ἡσυχάσουμε καὶ ἐμεῖς;

Δέσπω : Δὲν μπορεῖ. Θὰ ἡσυχάσουμε καὶ ἐμεῖς. Κανεῖς ὅμως δὲν ξέρει τὸ πότε. Ἔνας μονάχα. Ὁ Θεός.

Ἄλλη γυναίκα : Ὁ Θεός. Μεγάλο τὸ ὄνομά του. Ἄς μᾶς λυπηθῆ ὁ Θεός. Ἄς μᾶς γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν κακὸ τὸν πόλεμο... (Σταυροκοποῦνται).

Ἄλλη γυναίκα : Κάνε νὰ ἡσυχάσουμε Θεέ μου.

Ἄλλη γυναίκα : Φέρε μας τὴν εἰρήνη στὸ ματωμένο αὐτὸ τόπο...

Δέσπω : Γιὰ δέστε; (Οἱ ἄλλες βλέπουν). Ὁ Δήμας Ζέρβας καὶ ὁ στρατηγὸς Μακρῆς ἔρχονται τρέχοντας. Τί νὰ συμβαίνει; Μήπως κανένα κακό;

Μία γυναίκα : Δὲν εἶναι τίποτα. Μὲ τὸν πόλεμο, χάσανε οἱ ἄνδρες τὴν περπατησά. Καὶ ἀντὶ νὰ βαδίζουν, τρέχουν. Πολλὰ ἀλλάζει ὁ πόλεμος.

Σ κ η ν ἡ β'.

(Μπαίνουν στὴ σκηνὴ τρέχοντας ὁ Δ. Ζέρβας καὶ ὁ Δ. Μακρῆς).

Μακρῆς : Σύντομα... Μαζεῦτε τοὺς καρπούς.

Δέσπω : Τι τρέχει ; Γιατί τόση βία ;

Δ. Ζέρβας : Μή ρωτᾶτε τὸ γιατί. Γρήγορα. Νὰ ετοιμάσουμε ὅσα πρέπει καὶ σύντομα νὰ φύγουμε ἀπὸ ἐδῶ.

Μία Γυναίκα : Μὰ δὲ λέτε ; Τι κακὸ εἶναι πάλι ;

Μακρῆς : Κυττᾶτε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ζυγοῦ. Ἔρχονται οἱ ἄπιστοι πρὸς τὰ ἐδῶ. Ὁ Κιουταχῆς ἐδῶ τοὺς κατευθύνει. Καὶ τώρα, τὰ μάτια σας ἐκεῖ. (Δείχνει πρὸς τὸ Κρουονέρι). Δέστε τὸ Κρουονέρι.

Δέσπω : Τῆ μαυρίλα εἶναι αὐτή ; Γιατί ὁ κάμπος εἶναι μαῦρος ;

Δ. Ζέρβας : Εἶναι ὁ Ἴμπραῆμ, μὲ τοὺς ἀραπάδες... Ἦρθαν κι' αὐτοὶ ἀπὸ τὸ Μωρηᾶ... Ναι. Ὅλοι τους, νὰ πάρουν τὸ Μεσολόγγι ζητᾶνε. Νὰ τὸ σκλαβώσουν θέλουνε.

Δέσπω : Πῶ πῶ... Ἀλλοίμονον... Ὅλοῦθε φαίνεται χαμός.

Μία Γυναίκα : Ὅλοι θὰ χαθοῦμε... Δὲν θὰ μείνη τίποτα.

Μακρῆς : Γυναῖκες... Νὰ λείπουνε αὐτά. Τὰ δάκρυα ἀφίστε τα. Ἐλᾶτε. Τὰ σακκιά νὰ κρύψουμε καὶ τὸ σιτάρι μὲς τὸν κρυψῶνα καὶ μεῖς γρήγορα νὰ φύγουμε. (Φέρνουν σακκιά. Κατόπιν τὰ πέρνουν καὶ τὰ κρύβουν στὸ ἀγροτικὸ σπιτάκι. Ἐπειτα κάθε ἕνας πέρνει καὶ ἀπὸ ἕνα ταγάρι καὶ φεύγουν. Τελευταῖος μένει ὁ Δ. Ζέρβας).

Δ. Ζέρβας : Γιὰ καὶ χαρά, ὁμορφιά τῆς ὑπαίθρου. Ἀγροτικὸ σπιτάκι πού τόσο καιρὸ μᾶς φύλαξες, σὲ χαιρετοῦμε. Γῆ, ποτισμένη μὲ τὸν ἰδρῶτα τοῦ ἀγρότη, ὁ Θεὸς νὰ μὴν σὲ ποτίσει μὲ τὸ αἷμα. (Παρατηρεῖ ἔξω κι' ἔπειτα φωνάζει πρὸς τοὺς ἄλλους). Στὰ χαντάκια... Στὰ χαντάκια πέστε. Κρυφθῆτε στὸν κρυψῶνα. Μέσα στὰ βοῦρλα μπῆτε. Ἐφθασαν τὰ σκυλιά... (Ἀκούγονται πυροβολισμοί, ἐνῶ ὁ Δ. Ζέρβας

τρέχει και φωνάζει). Τουρκαλαῖδες. ἀραπαῖδες, χύμιξαν πάνω μας. (Φεύγει).

### Σ κ η ν ῆ γ'.

(Πέντε ἀραπαῖδες στρατιῶται παρουσιάζονται στὴ σκηνή. Ἄφου ψάχνουν στὸ σπιτάκι λέει ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον).

Σκαπέτησαν τὰ ζαγάρια. Φύγαν οἱ ραγιᾶδες. Μὰ τ' ἀσκέρι τοῦ Ἰμπραήμ δὲ θὰ ξεφύγουν. Χά, χά, χά, τὰ ζωντόβολα.

Ἰμπραήμ: (Ἐρχόμενος). Τί χαχανίζετε, μωρὲ σουλτούκια; Τί φωνάζετε; Τί χαζεύετε μωρὲ χαμένοι;... Ἐφυγαν οἱ γκιαούρηδες. Ὅλοι γρήγορα μωρὲ νὰ τοὺς πιάσετε. Τρέχτε μωρὲ... (Οἱ στρατιῶται φεύγουν καὶ μένει ὁ Ἰμπραήμ).

Ἰμπραήμ: (Μόνος). Ποῦ θὰ μοῦ πᾶτε γκιαούρηδες... Ἀπὸ τὸ χαντζάρι μου θὰ πέσετε... Τοῦ Ἰμπραήμ, δὲν τοῦ ξεφεύγει κανεὶς. Ὁ Ἰμπραήμ μὲ φωτιά καὶ μὲ σίδερο, ρήμαξε τὸ Μωρηᾶ. Σὲ σᾶς; Καμῖνι φλογερὸ θὰ ἀνάψη καὶ θὰ σᾶς κάψη ζωντανούς. Λάδι καυτὸ θὰ ρίξη καὶ θὰ γδάρη τὸ τομάρι σας... Τὸ χῶμα θὰ ἀνασκάψη καὶ ζωντανούς σ' αὐτὸ θὰ σᾶς χῶση. Ἐλάτε... Προσκυνᾶτε... Κάντε μετάνοιες ἄπιστοι τοῦ Μωάμεθ... Θὰ σᾶς θερίση ὁ Ἰμπραήμ. (Παίρνει τὶς διόπτρες καὶ βλέπει πρὸς τὸ Μεσολόγγι). Μὰ ποῦ τὸ κάστρο εἶναι; Φρούριο πουθενά δὲν φαίνεται. Μὴ δὲν εἶναι τὸ Μεσολόγγι ἐδῶ; Γιατί δὲν εἶναι καὶ Τοῦρκοι. (Βλέπει πρὸς τὸ Ζυγό). "Α, νά. Ἐρχεται τοῦ Κιουταχῆ τ' ἀσκέρι. Φθάνει σιμά. (Φωνάζει δυνατὰ). Σερασκέρη Κιουταχῆ... Σὲ κράζει ὁ Μπραήμης).

Κιουταχῆς: (Φωνάζει δυνατὰ). Μπόγια Μπύρουμ. Καλῶς κόπιασες ἐδῶ, Μπραήμη τρομερὲ... (Ἐρχεται στὴ σκηνὴ καὶ τοῦ πιάνει τὸ χέρι). Καλῶς μᾶς ἦρθες. Σύμμαχος πιστὸς καὶ ἀτρέμητος μᾶς εἶσαι. Τώρα καὶ οἱ δυὸ μαζί, (δείχνει πρὸς τὸ Μεσολόγγι) θὰ πάροουμε τὸ κάστρο τοῦ Μεσολογγίου.

Ίμπραήμ : (Βλέπει πρὸς τὸ Μεσολόγγι). Μά..., κάστρο δὲν βλέπω πουθενά...

Κιουταχῆς : (Τοῦ δείχνει πρὸς τὸ Μεσολόγγι). Νά. Ἐμπρὸς σου. Ἴσα νὰ κοιτᾶς....

Ίμπραήμ : Καὶ δεξιὰ..., καὶ ὀλοῖσια, φρούριο δὲν εἶναι...

Κιουταχῆς : Μὰ πῶς δὲν εἶναι Ίμπραήμ;

Ίμπραήμ : (Μὲ ἀπορία). Ἐγὼ δὲν βλέπω. Δεῖχνε μου σὺ τὸ κάστρο...

Κιουταχῆς : (Τοῦ δείχνει μὲ τὸ χέρι). Νά... Ἐκεῖ... Βαθειά .. χωματένιο ὕψωμα θὰ δῆς.

Ίμπραήμ : Ναί. Βλέπω χῶματα, γύρω ἀπὸ τὴν πόλι.

Κιουταχῆς : Αὐτὸ εἶναι τὸ τεῖχος τοῦ Μεσολογγιοῦ.

Ίμπραήμ : Νὰ πέντε φάσκελα. (Τὸν μουτζώνει). Δειλέ. Μωρὲ φοβητσάρη..., χαμένε..., λές κάστρο δυνατὸ αὐτὸ τὸν παλιὸ φράχτη;

Κιουταχῆς : Κοντὰ στὴν ἀγροικοσύνη σου εἶσαι καὶ καυχησάρης. Αὐτὸ ποὺ βλέπεις δὲν εἶναι φράκτης. Εἶναι σιδερένιο ὀχύρωμα. Σὰν δοκιμάσεις, (μὲ θυμὸ) θὰ ἀνοίξης τὰ στραβά σου.

Ίμπραήμ : (Μὲ ὀργή). Φτού σου μασκαρᾶ. (Τὸν φτύνει) Ἄνικανε στρατιώτη.

Κιουταχῆς : Τσακίσου... Φύγε ἀπ' ἐδῶ... Φύγε παλιὸ ἀράπη. Δοκίμασε ἐγωῖστή. Κι' ἂν πάρης τὸ Μεσολόγγι σὺ, νὰ μὴν μὲ λένε Κιουταχῆ.

Ίμπραήμ : (Φεύγων). Μέσα σὲ δέκα πέντε μέρες, ὁ Μπραήμης τὸ Μεσολόγγι θὰ κυβερνᾶ. (Δείχνει τὶς γροθιές). Εἶναι θεριὸ ὁ Ίμπραήμ. Δὲν εἶναι Κιουταχῆς. (Φεύγει).

Κιουταχῆς : (Μόνος). Σὲ δέκα πέντε μέρες... Δύστυχε ὑπερόπτη. Ἀράπη ἐγωῖστή. Ἦθελες νὰ ἰδῆς μάν-

τρεις ψηλές, κάστρ αθεόρατα, προμαχώνες μεγάλους  
 Αὐτά σέ φοβίζουν έσένα. Τά μικρά, τά χαμηλά, τό  
 άδιάκριτα, τά περνάς άδύνατα, άνίσχυρα, μηδαμινά  
 Καί όμως. Τό σιγαλό ποτάμι σέ πνίγει. 'Η σιγαλί  
 βροχή σύγκορμα σέ ποτίζει. 'Ο πυρετός ό μικρός σί  
 στέλνει στόν τάφο. Τό Μεσολόγγι, δέν έχει κάστρα  
 "Έχει παιδιά. "Έχει λεβέντες. "Έχει λιοντάρια δυνα  
 τά. Τά μπράτσα, τά στήθη, τήν όρμή, δέν τά λυγίζε  
 ό πόλεμος. Τσακίζουν καί συντρίβουν. 'Απ' αύτή  
 τσακίστηκα κι' έγώ πολλές φορές... Φαντασμέν  
 Μπραήμη καί σένα τώρα ή σειρά σου... Θά τσακ  
 στής μπροστά στό Μεσολόγγι.

Εικόνα: (Πέφτει ή αύλαία διά τρία λεπτά. Με τ  
 άνοιγμα, παρουσιάζεται πλατεία με τήν 'Αγία Παρασκευή  
 Σ' ένα πεζούλι κάθεται ό πολιτικός διοικητής Ι. Παπαδ  
 μαντόπουλος καί μονολογεϊ).

### Σ κ η ν ή δ'.

Ι. Παπαδιαμαντόπουλος: (Μόνος). Καί τί κακ  
 μās βρήκε... Καμμιά τροφή δέν βρίσκεται... Μās λε  
 πουν όλα. Τά δέρματα, οί ποντικοί, τά φύκια, ή  
 φλοϋδες άπό τά δένδρα, χάθηκαν... 'Η πείνα μās θ  
 ρίζει. Τό νερό βουρκωμένο κι' αύτό... Μά καί με σ  
 γόνες τό πέρνουμε. Φρίκη... Τρομάρα ζωντανή... Κ  
 άπ' έξω μās έχουνε ζωσμένους, ό Κιουταχής καί  
 'Ιμπραήμ. Τώρα μονιασμένοι μās κρατούν... Κι'  
 Μιαούλης..., πουθενά... (Παρατηρεί κοντά πρός τί  
 έκκλησιά καί πλησιάζει). Μά τί είναι εκεί...; Παιδι  
 κοιμούνται; (Τά σκουντάει). "Ε παιδιά...; Σηκωθήτ  
 'Ελληνόπουλα; Μ' αύτά δέν κινούνται. 'Αλοίμονο.  
 Είναι νεκρά. Τά θέρισε ή πείνα... Πέθαναν, (λυπημ  
 νος). Παληότουρκοι μās φάγατε... ('Ακούγονται φων  
 σπαρακτικές. Μπαίνουν στή σκηνή δυό γυναίκες πού κ  
 τουν ένα γέροντα.)

Μιά γυναίκα: (Με κλάμματα). Λυπήσου μας π



τέρα... Κρατήσου στη ζωή... Μή θέλεις νά μᾶς πι-  
κράνεις... (Ὁ γέρος, ἀρχίζει νά λυγίζει τὰ γόνατα κι' ἔ-  
πειτα νά πέφτει κάτω νεκρός. Ἡ γυναίκα σάν τὸν βλέπει  
φωνάζει δυνατά). Βοήθεια .. Βοήθεια... Πεθαίνει ὁ πα-  
τέρας...

Ἄλλη γυναίκα: Εἶναι ἡ βοήθεια περιττή... Πέ-  
ταξε ἡ ψυχὴ του ..

Μιά γυναίκα: (Μὲ σπαρακτικὴ φωνή). Πατέρα  
μου... Πατέρα μου.. Χρυσέ μου πατέρα... πατέρα...  
(Μιά γρηοῦλα μὲ δυὸ παιδάκια ἀπὸ τὸ χέρι μπαίνει ἀπὸ τὸ  
ἀντίθετο μέρος τῆς σκηνῆς).

Ἐνα παιδάκι: Βάβα... ψωμάκι... Βάβα.. Λίγο  
χυλό... Πεινώ... Πεινάω πολύ.

Ἄλλο παιδάκι: Βάβα... Πεινάω... ὦχ... ὦχ ἡ  
κοιλίτσα μου... (ἡ γρηοῦλα τὰ χαϊδεύει καὶ τὰ παρηγορεῖ).

Γιαγιά: Θά σᾶς δώσω ἀγοράκια μου... Τώρα  
θᾶρθει ὁ παππούς. Μὴν κάνετε ἔτσι. Ἐλα γρήγορα  
παππού...

Καὶ τὰ δυὸ μαζί: Ἡ κοιλιά μας... ὦχ, ὦχ...Μᾶς  
ἔρχεται ζάλη. Κράτα μας γιαγιά, θά πέσουμε κάτω.  
Πέφτουμε γιαγιά... (Ἀπότομα πέφτουν χάμω καὶ φωνά-  
ζουν). Βάβα...Βάβα... ἄσαα (ἡ γρηοῦλα σκύβει καὶ πιά-  
νει τὰ παιδιά. Σάν τὰ ἀντικρύζει νεκρὰ σκούζει).

Γιαγιά: Πώ πώ ἀγόρια μου...Πώ πώ παιδιά μου...  
Πώ πώ βλαστάρια μου ἀγαπητά.. ἄλλοιμονον σὲ μένα  
Ωϊμέ... (Πέφτει καὶ αὐτὴ νέκρῃ).

(Γρήγορα, μπαίνει στὴ σκηνὴ ἕνας στρατιώτης καὶ  
πηγαίνει πρὸς τὸν Παπαδιαμαντόπουλο. Τὸν χαιρετᾷ καὶ  
ἔπειτα...)

Στρατιώτης: Ἀρχηγέ.., ἦρθα.., ὁ Κιουταχῆς...  
(Πέφτει ἀπότομα νεκρός).

Παπαδιαμαντόπουλος: Παιδί μου... Πολεμιστή..  
Παιδί μου... (Σκύβει. Σάν τὸν βλέπει νεκρὸ τὸν φιλεῖ καὶ  
ἔπειτα μονολογεῖ):

Παπαδιαμαντόπουλος : Πέθανε κι' αὐτός. 'Ολόγυρά μου εἶναι νεκροί. Γίνηκα ὁ κυβερνήτης τῶν νεκρῶν. 'Εγώ, ὁ Παπαδιαμαντόπουλος. Νά. Τὸ Μεσολόγγι σκέλεθρο... Τὸ Μεσολόγγι τάφος... Τόπος ποῦ βρίσκονται μαζί οἱ ζωντανοὶ καὶ οἱ νεκροί... Σκιές, στὸν Ἄδη τὰ κουφάρια... Οἱ ζωντανοὶ τοῦ Μεσολογιοῦ, σκιές νεκρές. Ἡ ζωὴ στὸ θάνατο, κι' ὁ θάνατος πάνω στὴ γῆ. Καὶ ὅμως, τὸ Μεσολόγγι δὲν παραδίνει τὰ ἄρματα. Θά πολεμήσῃ σταθερά. Θά σταθῆ, μέχρι νὰ ξεψυχήσῃ... (Παρατηρεῖ πρὸς τὰ ἔξω). "Α τί βλέπω; Ὁ στρατηγὸς Μακρῆς; "Ερχεται πρὸς τὰ δῶ;

Σ κ η ν ή ε'.

Μακρῆς : (Εἰσερχόμενος καὶ βλέπων τοὺς νεκρούς). Τί κακὸ εἶναι αὐτὸ Πρόεδρε; Τί χαμὸς μᾶς βρῆκε; ποῦ βρισκόμαστε ἐμεῖς; Στὴ ζωὴ, πάνω στὴ γῆ, ἢ βαθεῖα στὸν τάφο; Γιατί γύρω μου νεκροὺς θωρῶ. Νεκροὺς καὶ μόνον καὶ μοιρολόγια τοῦ Μεσολογιοῦ ἀκούω... (Ἀπὸ τὰ παρασκήνια ἀκούεται πολὺ σιγὰ τὸ μοιρολόγι).

«Γιὰ πέστε το ἄλλῃ μιὰ φορὰ  
πέστε το τρεῖς καὶ πέντε  
—νὰ ζῆ τὸ Μεσολόγγι—  
Τὸ θλιβερὸ τραγοῦδι μας  
τὸ χιλιοειπωμένο κ.λ.π.».

Παπαδιαμαντόπουλος : (Μὲ λύπη). Στὸ θάνατο καὶ στὴ ζωὴ. Στὸ θάνατο, γιατί μᾶς λειώνει τὸ κορμί, ἢ πείνα, ἢ ἀγωνία, τὸ μαράζι καὶ μοιάζουμε μὲ τοὺς νεκρούς... Καὶ στὴ ζωὴ; Γιατί θά ζοῦμε πάντα ἐδῶ στὴ γῆ... Ἄθάνατοι... Παντοτεινοί. Πάντα ἡ φυλὴ θά τραγουδᾷ, τὸ ξακουστὸ ὄνομά του... Καὶ θά εἶναι πάντα στὴ ζωὴ, τὸ Μεσολόγγι τὸ ἱερό... Δοξασμένο, ἀθάνατο θά μένη. Φάρος σὲ ὄλους θά σταθῆ, καὶ θά ἀκουστῆ ἢ φωνή του... "Ἀγιασε τὸ χῶμα μου. Ἦρθε ὁ θάνατος στὴ γῆ. Γίναν τὰ παληκάρια σκέλεθρα,

γιά ν' άνεβάσουν τήν πόλι αύτή, ψηλά εις τά ουράνια...

**Μακρής :** Ζοϋμε μαζί με τούς νεκρούς. Καί αύτοί; Χώμα προσμένουν από μας. Τί θά κάνουμε σ' αύτό;

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Τό χρέος του χριστιανου. Θά τούς θάψουμε στη γή. Έσείς, πηγαίνετε τούς λάκκους νά ανοίχτε. Τώρα που σκοτεινιάσε. Οί Τουρκοί νά μην βλέπουν, τό χαμό μας τόν σκληρό. Έγώ θά μείνω με αύτούς. Ναι Στρατηγέ. Διάταξε νά γίνη ή ταφή... "Όλοι μας θά γίνουμε οί νεκροθάπται τώρα.

**Μακρής :** Καί όταν ανοίξουμε τούς τάφους;

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Νά ρθήτε νά τούς θάψουμε. Έγώ έδω θά είμαι. Τούς νεκρούς μόνους δέν θά τούς άφίσουμε.

**Μακρής :** Πηγαίνω για τή σκληρή δουλειά . . . (Φεύγει).

### Σ κ η ν ή σ τ'

**Παπαδιαμαντόπουλος :** (Μόνος) Θεέ μου . . . Τί κόλασις στην πόλι αύτή ... Τί φοβερή και άπαισία νύχτα ... Νεκροταφείο ζωντανών και πεθαμένων άδης. Σκιαχτρο ... Τρομάρα ... και έγώ έδω ... Κοντά στους πεθαμένους. Περίλυπη ή ψυχή μου. Τό σώμα μου άδύναμο. Τά μάτια από τήν κούραρι, τόν ύπνο ζητάν νά βρούν. Θέλω νά κοιμηθώ, νά λείψουν οί φροντίδες. Τό σώμα ανάπαυσι ζητάει . . . Συγχωράτε με θνητοί . . . (Γέρνει τό κεφάλι και αποκοιμιέται βαθείά).

**ΣΚΕΛΕΤΟΣ :** (Σκοτεινιάζει λίγο και παρουσιάζεται στη σκηνή ένα σκελετός). Στο Μεσολόγγι βρίσκομαι. Έρχομαι από τόν τάφο. Ψυχή είμαι τών προγόνων σας ... Μπερδεύτηκα στους δρόμους που έβάδιζα . . . Γιατί

έδω στη γη αυτή, δέν ξεχωρίζουν ζωντανοί από τούς πεθαμένους .... Ποτέ δέν έρχεται ό νκκρός στη γη έπάνω. Κι' όμως ήρθα έγώ, έδω στο Μεσολόγγι. Γιατί άγιασε τό χώμα του. Καί τώρα άκούτε άνθρωποι αυτής έδω της χώρας. Κάτω, στην άλλη τή ζωή, παίρνει τήν πρώτη θέσι όποιος στη γη έπάνω, κάνει πάντα τό καλό . . . Κάθεται πανω άπ' αυτόν, όποιος προστάτευσε όρφανό... "Όσοι ντύσαν τούς γυμνούς και άγάπησαν τόν κόσμο, μένουνε στο πρώτο τό θρονί... Κοντά μέ τούς άγίους... Σείς πού στο χώμα δώσατε τό αίμα, τήν ψυχή, και πολεμάτε σκέλεθρα..., σάς άνεβάζουν άγγελιοι, στού Πλάστη τό πλευρό... Ψάλλουν δέ μύρια στόματα : Ξεπήδησε ή λευτεριά κι' ήρθε στη γη έπάνω, από τό Μεσολόγγι τό ιερό. Τό Μεσολόγγι... 'Η πόλις του θριάμβου... 'Η κορώνα της πατρίδος... Τής 'Ελλάδος τό στεφάνι τό άτίμητο... 'Ο φάρος της έλευτεριάς... Καί όμως, και του άφανισμού ή χώρα... Πόλις μέ αίματα και μέ σφαγές. Γωνιά, μέ καπνούς και στάχτες. Πόλις, πού θά πέση στη σκλαβιά. Πόλις, πού θά τουρκέψη. (Μέ δυνατή φωνή) Ξύπνα Παπαδιαμαντόπουλε... "Εφεξε ή ήμέρα. Μή μένετε ακόμα έδω. Κάντε γιουροϋσι έξω. Καί έλᾶτε, νά είμαστε όλοι στον κάτω κόσμο. Δέν κάνει οί νεκροί, νά ζοϋν στη γη έπάνω. Πεθάνετε... Δέν ζητε πιά. Τό Μεσολόγγι στο γκρεμό..., μά και στην άθανασία... (Χάνεται: άπότομα, ένώ πετιέται πάνω ό Παπαδιαμαντόπουλος).

**Παπαδιαμαντόπουλος :** (Μέ λύπη και σπαρακτική φωνή) Τρομάρα μου... 'Αλλοίμονο. Πάει τό Μεσολόγγι... (Μά δυνατή φωνή) Ποιός είσαι έσύ, πού τά μιλάς; Ποϋ πήγες; Πώς έχάθης...; ('Ακούγονται φωνές και βήματα. Παρουσιάζονται στη σκηνή γυναίκες, ό Μακρής, ό Δ. Ζέρβας κ.λ.π.).

**Μακρής :** 'Ετοιμάστηκαν πρόεδρε... Τώρα νά τούς θάψουμε. 'Ο ήλιος βγήκε στην κορφή...

Δ. Ζέρβας : Νά μὴν στερηθοῦν, καὶ τὸ χῶμα τῆς γῆς. . . Φτάνουν οἱ κακουχίες ποὺ πέρασαν. Τώρα, ἄς βροῦνε τὴν ἀνάπαυσι.

Παπαδιαμαντόπουλος : Τὸ χῶμα. .. Ναὶ τὸ χῶμα ... Ἡ πληρωμὴ στὸν ἄνθρωπο. Ὁ μόχθος ἐδῶ στὴ γῆ, μιὰ γωνιά τόπος. "Ἐνα κομμάτι χῶμα ἄχαρο καὶ ὑγρὸ ... (Μὲ λύπη) Πάρτε τους ὄλους ... "Ἄς πᾶνε στὸ σπῖτι τὸ παντοτεινὸ ... (Παίρνουν τοὺς νεκροὺς καὶ φεύγουν. Ὁ Παπαδιαμαντόπουλος δακρύζοντας λέει)"Ἐρημη πόλι ... "Ἄδεια ἀπὸ ἀνθρώπους ... Νεκροταφεῖο σκιαχτερό, ἢ ἀδειανὴ ἢ χῶρα ...

### Σ κ η ν ἠ ζ'

(Μπαίνει στὴ σκηνὴ ὁ Νώτης Μπότσαρης μὲ τὸν Ἀνέστη)

Ν. Μπότσαρης : (Χαιρετάει στρατιωτικὰ) Σὲ χαιρετοῦμε διοικητᾶ.

Παπαδιαμαντόπουλος : Καλῶς ἦρθατε παιδιά. (Μὲ ἀπορία) Πῶς ἀφίσατε τὸ κάστρο ;

Ν. Μπότσαρης : Εἶναι σοβαρὴ ἡ δουλειὰ ... Ἐπρεπε νὰ ρθοῦμε ἐδῶ. Πήραμε τὴν ἀπόφασι, ὄλοι οἱ καπετανέοι ... Ἐνας Τούρκος πασᾶς καὶ δυὸ δικοὶ του ἦρθαν ἀπὸ τὸ πρῶτὶ στὴν ἔξω πόρτα. Βαστοῦσαν λευκὴ σημαία καὶ θέλανε τὸ διοικητὴ νὰ δοῦνε ...

Παπαδιαμαντόπουλος . Καὶ ποιὸς νὰ εἶναι ὁ σκοπός ;

Ν. Μπότσαρης : Νὰ συνθηκολογήσουν θέλουμε.

Παπαδιαμαντόπουλος (Μὲ ἀπορία) Εἰρήνη . . . ; Κάποια μπαμπεσιά θὰ ἔχη ὁ σκοπός τους. (Πρὸς τὸν στρατιώτη) "Ἐλα Ἀνέστη πήγαινε. Καὶ μαζὶ μ' αὐτοὺς τοὺς Τούρκους, νάρθοῦνε καὶ λίγοι καπετανέοι. Οἱ ἄλλοι νὰ μείνουν στὶς φρουρὲς καὶ νὰ φυλᾶν καλά. (Ὁ στρατιώτης φεύγει).

Ν. Μπότσαρης : Καὶ μεῖς τί θὰ κάνουμε ἐδῶ;

**Παπαδιαμαντόπουλος :** "Έχουμε δουλειά μεγάλη... Νώτη, οί Τουρκαλάδες έδω πού έρχονται, θέλουν νά μās πλανέψουν. Θέλουν νά δοϋν πώς είμαστε. Έάν έχουμε βόλια και τρόφες. "Αν πίνουμε νερό ή άλλη.

**Ν. Μπότσαρης :** Και τί θα κάνουμε σ' αυτό ;

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Θα τούς ξεγελάσουμε και μείς. Έδω θα φέρουμε, τὰ πιό πολλά τὰ βόλια. Και τὸ κανόνι τὸ τρανό. Και τὸ τρικάθαρο νερό..., με ὄλο τὸ άσκή... Δίπλα, νά εἶναι και οί προσφορές, νά βλέπουν οί έχθροί. Αὐτὰ νά έτοιμάσουμε.

**Ν. Μπότσαρης :** Αὐτὰ θα γίνουν γρήγορα. Δέ θα μās βροϋνε έτσι...

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Κάτι καλά στην ὠρα. "Έρχονται δικοί μας πρὸς τὰ δῶ... ("Έρχονται οί: Ζέρβας, γυναίκες κλπ.) Γυναίκες, λεβέντες, κάνετε τί θα σās πῆ ὁ Μπότσαρης. Τοιμάστε ὅσα είπα Μπότσαρη...

**Μπότσαρης :** Θα γίνουν ὅπως διάταξες. Έλάτε έδω παιδιά. (Φεύγουν και αρχίζουν νά τακτοποιουῖν. Φέρνουν πυρομαχικά. Ένα μεγάλο κανόνι. Δυὸ προσφορές και ένα άσκή καθαρό νερό, δίπλα μ' ένα τάσι. Εἰς τὸ διάστημα αὐτό, ὁ Παπαδιαμαντόπουλος μονολογεῖ).

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Στὸν ὑποκριτή, ταιριάρει ὑποκρισία. Στὸν ὑπερήφανο, ὁ έγωῖσμός. Ψευτιά, στὸ ψέμμα τοῦ έχθροῦ, γιατί ὄλα εἶναι σκεπασμένα με πανουργιά, με δόλο. (Σκεπτικός). Δόλος... Λέξις τρομερή... Πράξι με τρομάρα... Καταστροφή στὸ γέιτονα... Μαχαῖρι, μέσα στην καρδιά τοῦ ἀδελφοῦ. Βόλι πικρό. Σμπαράλιασμα τῆς ἀνθρωπιās. Τῆς ἀγάπης τὸ μηδέν. Τὸ ὄπλο τοῦ ἀνάνδρου. (Με θυμὸ) "Απιστοι... "Ανάνδρου. Δέιλοι... Τσανάκια τοῦ Μῶάμεθ. (Με περισσότερο θυμὸ) Δέν ξεγελάτε έμās έσείς. Ξέρουμε τὴν ἀλήθεια. Και γι' αὐτή, πετᾶμε τὸ κορμί.

## Σ κ η ν ή η'

(Ακούγονται φωνές και βήματα. Μπαίνουν στη σκηνή Κίτσος Τζαβέλλας, Ραζηκώτσικας, Πασάς, 'Ανέστης κλπ.)

Πασάς : (Πρὸς τὸν Παπαδιαμαντόπουλο) Προσκυνῶ ἀφέντη. "Ετη πολλά κοτσάμπαση.

Παπαδιαμαντόπουλος : Πολλά τὰ ἔτη σου Πασά. Κάθισε ἐδῶ νὰ ξεκούραστῆς. (Δίνει ἕνα σκαμνὶ καὶ ὁ Πασάς κάθεται).

Πασάς : 'Αφερίμ. . . . 'Αφερίμ. . . . "Ω τὰ γηρατεῖά δὲν ἤρθαν μόνα τους. Κουράστηκα. (Πρὸς τὸν Τζαβέλλαν) Μοῦ δίνετε λίγο νερό ; Διψῶ πολὺ.

Παπαδιαμαντόπουλος : (Πρὸς τὴ Δέσπω). Δέσπω, φέρε νερό στο γέροντα.

Δέσπω : (Γεμίζει τὸ τάσι, τὸ φέρνει καὶ λέει στὸν Πασά). 'Ορίστε Πασά μου τὸ νερό. . .

Πασάς : (Μὲ ἀπορία παίρνει τὸ τάσι καὶ πίνει. Κατόπιν λέγει). 'Αφερίμ, 'Αφερίμ. 'Ωραῖο νερό. Νερό καλό. (Πρὸς τὴ Δέσπω) Θὰ ἤθελα νὰ πιῶ κι' ἄλλο.

Ραζηκώτσικας : Κι' ἄλλο Πασά μου. Φέρε νερό πολὺ. Τὸ ἀσκι φέρε κοντὰ νὰ πιῆ, ὅσο θέλει ὁ γέροντας.

Δέσπω : (Φέρνει τὸ ἀσκι κοντὰ του. Μόλις τὸ βλέπει ὁ Πασάς πηδάει πάνω ἀπὸ τὸ σκαμνὶ καὶ φωνάζει)

Πασάς : (Μὲ θαυμασμὸ) Τζάνεμ. . . 'Εσεῖς ἔχετε πολὺ νερό. . .

Κ. Τζαβέλλας : "Ο,τι θές, ἔχουμε γέροντα ἐμεῖς. Μᾶς ἔφερε ψές, ἄφθονα ὁ ναύαρχος Μιαούλης.

Πασάς : ('Εν παραχῆ). 'Ο μπουρλοτιέρης εἶναι ἐδῶ. . . ;

Ραζηκώτσικας : "Αλλοτε εἶδῶ κι' ἄλλοτε ἄλλοῦ. . . Εἶναι τὸ φάντασμα στοὺς Τούρκους. (Γελάει δυνατά). Χά, χά, χά. . .

**Πασᾶς :** (Ἐν μεγάλῃ ταραχῇ). Ἄλλάχ, Ἄλλάχ, Ἄλλάχ κερήμ..

**Τζαβέλλας :** (Παίρνει ἓνα πρόσφορο καὶ κόβει φέτες μὲ τὸ μαχαῖρι. Πλησιάζει τὸν Πασᾶ καὶ τοῦ λέει) : Νὰ μὲ συμπαθᾶς Πασᾶ μου. Τὸ ἔθιμό μας εἶναι, νὰ δίνουμε ὅ,τι ἔχουμε στὸν ξένο... Τὴν ὥρα αὐτῆ, δὲν εἴμαστε ἐχθροί... Πάρε λίγη προσφορά... (Τοῦ δίνει).

**Πασᾶς :** Καὶ ψωμί; Καὶ προσφορές; Ἄφερίμ... Ἄφερίμ. (Τὸ παίρνει).

**Ραζηκώτσικας :** Παιδιά; Γιατί εἶναι τὰ βόλια ἐδῶ; Τὸ κανόνι γιατί νὰ μένη ἔτσι;

**Μακρῆς :** Στρατηγέ, περισσέψανε... Οἱ ἀποθηκὲς γέμισαν. Ἄλλα δὲν χωρᾶνε. Τὸ κανόνι αὐτό, εἶναι μικρό. Ὅλα τὰ μικρά τὰ πήραμε. Κανόνια μεγάλα βάλουμε, πού μᾶς ἔφερε ὁ ναύαρχος Ἀνδρέας. (Ὁ Πασᾶς ταραγμένος κυττάζει δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Φαίνεται στὸ πρόσωπό του ἡ ἐκπληξις καὶ ἡ ἀγωνία).

**Παπαδιαμαντόπουλος :** (Πρὸς τὸν Πασᾶ). Κάτσε Πασᾶ μου. Ἐλα. Πές μας. Τί παραγγέλλει ὁ Κιουταχῆς;

**Πασᾶς :** Καὶ οἱ δυὸ μαζί. Ὁ Κιουταχῆς καὶ ὁ Ἴμπραήμ. Νὰ δώσουμε τὰ χέρια οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἕλληνες. Αἷμα νὰ μὴν χύνεται. Νὰ μὴν σκοτώνωνται οἱ ἄνθρωποι. Ὁ πόλεμος νὰ πάψῃ.

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Καὶ οἱ ὄροι τῆς εἰρήνης;

**Πασᾶς :** (Μὲ δισταγμό). Νὰ δώσετε τὴν πόλι. Καὶ σεῖς νὰ φύγετε ἀπὸ δῶ. Νὰ πάρετε τὰ ὄπλα, τὶς γυναικὲς, τὰ παιδιά. Αὐτῆ εἶναι ἡ συμφωνία...

Ὅλοι μαζί. (Δυνατὰ καὶ μὲ θυμό). Ποτέ...

**Ραζηκώτσικας :** Δὲν παραδίνουμε ἐμεῖς, ποτέ τὸ Μεσολόγγι.

**Ραζηκώτσικας :** (Κτυπάει ἐλαφρὰ στὸν ὦμο τὸν Πασᾶ). Καὶ ἄκου ἐδῶ γέρο Πασᾶ... Τὴ λέξη αὐτῆ, νὰ μὴν τὴν ξαναπῆς... Θὰ πλήρωνες ἐσὺ τὴ μεγάλη τῆβρυσιά... Μὰ χάρη νὰ ἔχῃς στὰ γηρατεία...(Μὲ θυμό).



Πάψε... Κουβέντες τέτοιες νά μὴν λές.

Πασᾶς : (Φοβισμένος). Μὲ συμπαθᾶτε... Δὲν εἶναι λόγια δικά μου... Κήρυκα μὲ στείλανε. Δὲν ἦρθα μόνος...

Μπότσαρης : Πήγαινε γέρο στὸ καλὸ... Τόπο δίνουμε στὴν ὄργη. Πέσε δὲ στοὺς ἀρχηγούς. Δὲν θέλουμε συμβιβασμό, ὁ πόλεμος δὲν θά πάψῃ. Θά συνεχίσουμε σκληρά, νά ρίχνουμε ντουφέκια...

Πασᾶς : (Φεύγοντας προσκυνᾷ). Ἐφέντη πηγαίνω νά τὰ πῶ. . . Σᾶς πρασκυνῶ Ἐφέντη.. (Φεύγει).

Παπαδιαμαντόπουλος : Καί μπρὸς λεβέντες ξακουστοί, τραγοῦδι ὅλοι μας μαζί .... Τὸ Μεσολόγγι ψάλτε ... Πέστε τραγοῦδι λεβεντιάς ... Τραγοῦδι τοῦ πολέμου. Τραγοῦδι στὴ δόξα τοῦ Μεσολογγίου, . . . (Ἐδῶ μπαίνει ἓνα τραγοῦδι πολεμικὸ ἢ τὸ ἐπόμενο. Ὁ σκοπὸς, ὅπως τὸ τραγοῦδι «νά τῆς Ἑλλάδος ἢ Ἑλπίδα»).

Εἴμαστε οἱ Μεσολογγῖτες τῆς Ρούμελης οἱ  
|ἀετοὶ

Τῆς Κλείσοβας τὰ παλληκάρια, στὸ Βασιλάδι  
|ξακουστοί.

Ἐμεῖς θά πολεμᾶμε, στὴ γῆ αὐτὴ τὴν ἔθνικὴ,  
καὶ τὴ ζωὴ μας τὴν σκορπᾶμε, γιὰ δόξα καὶ  
|τιμὴ.

Δὲν μᾶς φοβίζουν τὰ κανόνια, ἢ πεῖνα, ἢ δίψα  
|τὰ κακά.

Θά πολεμᾶμε σὰν λεοντάρια στὴ δοξασμένη  
|αὐτὴ γωνιά...

Ἐμεῖς θά πολεμᾶμε στὴ γῆ αὐτὴ τὴν ἔθνικὴ,  
καὶ τὴ ζωὴ μας θά σκορπᾶμε γιὰ δόξα καὶ  
|τιμὴ.

(Μετὰ τὸ τραγοῦδι φωνάζουν)

Ραζηκώτοικας : Τὸ Μεσολόγγι πολεμᾶ . . . Τ' ἄρματα δὲν τὰ δίνει.

"Ὅλοι μαζί : Τ' ἄρματα δὲν τὰ δίνει.

Α ὄ λ α ί α.

## ΠΡΑΞΙΣ Γ'

## Σ κ η ν ή α'

(Πλατεία τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς. Εἶναι χαράματα καὶ κινεῖται νευρικά ὁ Παπαδιαμαντόπουλος καὶ μονολογεῖ)

Παπαδιαμαντόπουλος : Ἄλοίμονο .... Δὲν μπορῶ νὰ βρῶ λίγη ἀνάπαυσι. Ἐσυχία πουθενὰ δὲν βρίσκω .... Εἶμαι στὴν ἀγωνία μέσα. Ὑπνο νὰ βρῶ στὸ σπῆτι δὲν μπορῶ. Κι' ὅμως αἰσθάνομαι μεγάλη κούρασι... Ἐγνοῖες πολλῆς μὲ βασανίζουν καὶ δὲν μ' ἀφίνουν νὰ ξαπλωθῶ. Σὰν πέφτω στὸ στρῶμα, φειδία μὲ ζώνουν καὶ τρυποῦν τὶς σάρκες μου. Ἡ λύπη μοῦ ἔφαγε τὴν καρδιά. (Μὲ λύπη). Πεθαίνουν οἱ κάτοικοι.. Ὁ τόπος ρήμαξε. Παντοῦ χαμός καὶ καταστροφή... Παντοῦ ἢ ὄψι τοῦ θανάτου ... Θεέ μου, τί περίεργο. Σὰν βρίσκομαι ἔξω, κοντὰ ἐδῶ στὴν ἐκκλησιά, ὕπνος ἔρχεται στὰ βλέφαρά μου .... Νὰ κοιμηθῶ θέλω . . . Ναι. Ὑπνο ζητάω... Νὰ ξεχάσω τὶς φροντίδες. Θὰ ἀκουμπήσω λίγο. (Ἀκουμπάει) Τώρα τὰ χαράματα, ἴσως ξεκουραστῶ ... (Μὲ ἐπιθυμία) Νάρχοταν λίγο ὕπνος... (Γέρνει λίγο στὸ πεζοῦλι καὶ ἀρχίζει τὸν ὕπνο).

ΣΚΕΛΕΤΟΣ : (Μὲ δυνατὴ φωνή). Δὲν στέκει νὰ κοιμούνται οἱ ἀρχηγοί. Παπαδιαμαντόπουλε ξύπνα... Ἔρχονται οἱ ὄρες. Φτάσατε στὸν ἀφανισμό καὶ στὴ δόξα ὅμως κοντὰ. Τὶ καρτερὰς ἀκόμα στὸ Μεσολόγγι; Τὶ περιμένεις; Ὁ χάρος σοῦ ἔφαγε τὰ παληκάρια. Τὸ ντουφέκι σοῦ θέρισε τοὺς πολεμιστὰς. Οἱ ἀρρώστειες καὶ ἡ πείνα σοῦ ἔφεραν τὸ χαμό... (Μὲ πρὸ δυνατὴ φωνή). Σήκω... Μὴν ἐπιμένεις ἄλλο. Κάντε γιουροῦσι. Δρόμο μὲ τὰ σπαθιά ἀνοίχτε. Κι' ἔπειτα; Ἐλάτε στὸν κάτω κόσμο. Ἐτσι προστάζει ὁ Θεός. Πετάξου ἐπάνω. Ξύπνα. Προστάζει ἡ μοῖρα. (Χάνεται ἀπότομα).

Παπαδιαμαντόπουλος : (Πιετιέται ἀπότομα καὶ φωνάζει). Στάσου... Σταμάτα... Πέσε τί θέλεις φανερά...

Μὴ φεύγεις. "Ελα... (Κυττάζει δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Μὲ ὤπη) Πάλι ἔφυγες; Γιατὶ ἔρχεσαι ὅταν κοιμᾶμαι; Τί εἶσαι ἐσὺ; Φάντασμα, δαίμονας, ὄνειρο, σκέλεθρο, πνεῦμα, νεκρός; Δέν ἀπαντᾶς; "Εφυγες; Καὶ ὁμως, τοῦ λὲς τί πῶς σκληρὲς κουβέντες... Τὸ θάνατο μὴ μᾶς... Τάφο μᾶς προστάζεις... (Πιάνει τὸ κεφάλι του μὲ τὰ χέρια) "Αλλοίμονο... "Ωϊμέ... Θὰ πέση τὸ Μεσολόγγι. Σιμώνει πρὸς τὸν θάνατο... Στὶς φλόγες μέσα θὰ παῖ. (Μὲ παράπονο) Δύστυχη πόλι... "Ατυχο... Καὶ ὁμῶς Μεσολόγγι. ("Αρχίζει νὰ κλαίῃ. "Ακούγονται δηματιοὶ καὶ παρουσιάζεται ξαφνικὰ ὁ Ραζηκώτσικας).

**Ραζηκώτσικας:** (Μὲ ἀπορία) Τί; Κλάμα στὸ Μεσολόγγι; Ποιὸς χύνει δάκρυα, στὸν τόπο αὐτὸν ἐδῶ; Πλησιάζει καὶ πιάνει τὸν Παπαδιαμαντόπουλον ἀπὸ τὴν ἐλάτη) Τί κλαῖς ἐσὺ ἐδῶ; Ποιὸς εἶσαι τέτοια ὥρα; Σὺν νὰ τὸν γνωρίζει) Τί; "Εσὺ; "Ο ἀρχηγός;

**Παπαδιαμαντόπουλος:** Δέν κλαίω ἐγὼ Στρατηγέ... Θρηῆνος στὸν τόπο θὰ γενῆ. "Ολοὶ θὰ κλάψουν ὁ χαμό. Θὰ κλάψη ἡ μάννα τὸ παιδί, καὶ τὸ παιδί ἡ μάννα. Τὸ εἶπε τὸ πνεῦμα καθαρὰ «Σκέλεθρο, τάφος θὰ γενῆ, τὸ χῶμα ποῦ πατᾶμε...»

**Ραζηκώτσικας:** ("Εν ταρχῆ) Τί λὲς; Τὰ λόγια τοιὸν ἔχουνε σκοπὸ;

**Παπαδιαμαντόπουλος:** Δέν εἶνα λόγια. Φωνάζει ἡ ἀλήθεια. Μᾶς προστάζει δυνατὰ. Μὴν μένετε στοὺς τάφους ζωντανοί. Δέν φαίνεται ἐλπίδα. "Ενάντια μὴν τᾶτε στὸ Θεό. Αὐτὰ μοῦ φώναξαν ἐδῶ.

**Ραζηκώτσικας:** (Μὲ μεγαλύτερη ταραχή) Ποιός; Τέσε αὐτὸν τὸν κήρυκα...

**Παπαδιαμαντόπουλος:** Δέν εἶναι ὁμοιος μὲ μᾶς. Δέν ζῆ σ' αὐτὸν τὸν κόσμον. Τὰ μάτια τὰ ἀνθρώπινα νὰ τὸν ἴδουν δέν βλέπουν. Εἶναι ἀπ' αὐτοὺς ποῦ βρίσκονται εἰς τὸν κάτωκόσμον.

**Ραζηκώτσικας:** "Αλλοίμονον Θεέ μου... "Ηρθαν νεκροί, ἐδῶ στὴ γῆ;

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Ναι. Ήρθε νεκρός στον ύπνο μου. Είδα καλά την ὄψι του. Στά αὐτιά μου, σὰν νὰ ἦταν ζωντανός μοῦ φώναξε καὶ μοῦ εἶπε, ἐνῶ κοιμώμουν βαθειά... «Σήκω... Μὴν ἐπιμένεις ἄλλο. Κάντε γιουροῦσι... Δρόμο, μὲ τὰ σπαθιά ἀνοίχτε. Καὶ ἔπειτα ; Ἐλάτε στὸν κάτω κόσμο... Ἔτσι προστάζει ὁ Θεός... Πετάξου ἐπάνω. Ξύπνα... Προστάζει ἡ μοῖρα...

**Ραζηκώτσικας :** Καὶ τί νὰ κάνουμε σ' αὐτό ; Τί λέει ἡ ἀφεντιά σου ;

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Στὸ πρόσταγμα νὰ ἀκούσουμε... Νὰ μὴ ζοῦμε μὲ ὄνειρα. Τὸ δρόμο νὰ κοιτάξουμε, τῆς πραγματικῆς κατάντιας. Ναι στρατηγέ Ἔξοδος νὰ γίνῃ .. Ἡ ζωὴ μας ἔφθασε στοῦ ξουραφιοῦ τὴν κόψι...

**Ραζηκώτσικας :** Σύναξι νὰ κάνουμε... Ἀπόφασις νὰ βγῆ. Καὶ ἄς γίνῃ ὅτι εἶπε ὁ Θεός...

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Οἱ λίγοι νὰ ὑποχωρήσουν στοὺς πολλούς... Αὐτὸ εἶναι ἐλεύθερο καὶ δίκαιο μαζί.

**Ραζηκώτσικας :** Λὲς λοιπὸν νὰ ρθοῦν ἐδῶ οἱ ἀρχηγοί ;

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Καὶ σύντομα πρέπει μάλιστα. Συμβούλιο νὰ γίνῃ...

**Ραζηκώτσικας :** Πηγαίνω ὁ ἴδιος νὰ τὸ πῶ... Ὅλοι ἐδῶ νὰ ρθοῦνε. (φεύγει).

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Νὰ γίνῃ στρατηγέ μου. Ὅσο σύντομα μπορεῖς... (μόνος) Γίνηκε ἡ σκληρὴ ἀρχή, γιὰ τὸ πικρὸ ποτηρι... Ἀρχίζει τώρα ὁ σταυρός... Ὁ Γολγοθᾶς σιμώνει... (ἀκούονται θήματα καὶ παρουσιάζονται στὴ σκηνή, ὁ Μακρῆς, ἡ Δέσπω καὶ ἄλλες τρεῖς γυναῖκες).

**Μακρῆς :** Κάτι καλὰ στὴν ὥρα... Σὲ χαιρετοῦμε Πρόεδρε..

Παπαδιαμαντόπουλος: Τι τρέχει άδελφοί; Πώς ήρθατε έδω...;

Δέσπω: Σένα να βρούμε θέλαμε. Να πούμε τί συμβαίνει...

Μακρής: Κοντά στα τόσα βάσανα, θα προστεθούνε και άλλα... Δέ φτάνει της πείνας ό καύμός... Του κανονιού ό τρόμος... Οι στερήσεις που μάς κάνανε, σκέλεθρα σωστά...Και τους νεκρούς στερούν οι έχθροί, τό χώμα που τους πρέπει. Τους κομματιάζουν. Οι βόμπες σπαραλιάζουν τά κορμιά... Και έμποδίζουνε και έμάς, ρίχνοντας τά βόλια, να μη θάψουμε αύτούς, που χώμα τους άνήκει...

Δέσπω: Ό τόπος γέμισε νεκρούς. Πρέπει να ταφούνε...

Παπαδιαμαντόπουλος: Να ταφούν... (μέ λύπη) ίσως άπόψε... αύριο να ταφή όλη ή πόλι... Είναι της μοίρας τό γραφτό, να γίνη ότι όρίζει...

Μακρής: Και πώς θα τό πετύχουμε; ό έχθρός δέν μάς άφίνει...

Παπαδιαμαντόπουλος: Είναι αδύναμος, σ' αυτό ό έχθρός... Κανένας δέν μπορεί, ν' άρνηθή τό δρόμο του θανάτου... Τό δρόμο αυτόν άρχισαμε... Βαδίζετε με θάρρος... Και αν φθάσουμε στο τέρμα... κανένας μη δειλιάση... Γιουρούσι πάνω στη φωτιά... νίκη ή τά κουφάρια "Εφτασε ή σκληρή στιγμή, τοιμάστε τό κουράγιο. (άκούονται δήματα και παρουσιάζονται εις την σκηνήν: Ραζηκώτικας Ν. Μπότσαρης, Κ. Τζαβέλλας, Χ. Καψάλης, Δ. Ζέρβας και οι λοιποί Σουλιώται... οι γυναίκες φεύγουν).

Χ. Καψάλης: Μοιάζει να είναι ή δουλειά βαρειά... Θωρώ γύρω άρχηγούς...

Παπαδιαμαντόπουλος: Είναι τό βάρος δυνατό... Θα δούμε τί θα γίνη... Έλάτε... Καθηστε όλοι.. Καθένας, όπως πρέπει να σκεφθή. (κάθονται όλοι).

Χ. Καψάλης : Νά μὴν κάνουμε ἀρχή... Δὲν βλέπω τὸ Δεσπότη.

Παπαδιαμαντόπουλος : "Ὅπου καὶ νάναι ἔρχεται.. Τὸν κάλεσα νά ρθῆ... (κοιτάζει πρὸς τὰ ἔξω...) "Α... Νάτος, Ὁ Ρωγῶν... Πάνω στὴν ὥρα ἦρθε...

Ι. Ρωγῶν : (εἰσερχόμενος εὐλογεῖ). Τὴν εὐλογία τοῦ θεοῦ πιστοί. (Σηκώνονται ὅλοι).

Χ. Καψάλης : Πολλὰ τὰ ἔτη Δέσποτα. "Ἐτη πολλὰ Δεσπότη... (Ἄφου κάθεται ὁ Ἰ. Ρωγῶν καὶ κατόπιν οἱ ἄλλοι, ἀρχίζει ὁ Παπαδιαμαντόπουλος).

Παπαδιαμαντόπουλος : Ἱεράρχη, Σεβαστέ... Ἄδέρφια ἀγαπητά... Ἡ φοβερὴ συμφορὰ πού μᾶς δέρνει, μ' ἔκανε νά πάρω μιὰ ἀπόφασι. Καὶ ἡ ἀπόφασι ἦταν, νά κάνουμε αὐτὴ τὴν συγκέντρωσι... Ἡ πείνα θερίζει τὸν πληθυσμό. Ὁ ἐχθρὸς, ρημάζει τὸν τόπο. Οἱ δρόμοι γεμίζουν ἀπὸ νεκρούς... Ἡ ἀγωνία καὶ οἱ σπαρακτικὲς φωνές, τσάκισαν τὶς ψυχές μας... Ἡ ἐλπίδα βρίσκεται στὸ τελευταῖο σκαλοπάτι... Γύρω, μᾶς σκεπάζει ἡ μαυρίλα καὶ ὁ χαμός... Κοντὰ σ' αὐτά, καὶ τῆς μοίρας ἡ φωνὴ προστάζει : Μὴν ἐπιμένετε ἄλλο... Κάντε γιουροῦσι... "Ἐξοδο...

Ι. Ρωγῶν : Δὲν εἶναι ἄγνωστα αὐτὰ σὲ μᾶς... Τὸ τελευταῖο μόνο. Ποιὸς εἶπε τῆς μοίρας τῆ φωνή..;

Παπαδιαμαντόπουλος : "Ἐνας νεκρὸς... ἀπὸ τὸν κάτω κόσμο...

"Ὅλοι μαζί : (Μὲ ταραχή). Νεκρὸς...;

Παπαδιαμαντόπουλος : Ναι... Παρουσιάστηκε στὸν ὕπνο μου... Μὴν ἐπιμένετε ἄλλο... Κάντε γιουροῦσι..., ἔξοδο... "Ἐτσι προστάζει ὁ θεός...».

Ι. Ρωγῶν : Ὁ θεός...; (σταυροκοπεῖται). Μεγάλο τὸ ὄνομά του.

Ν. Μπότσαρης : Τί πρέπει λοιπὸν νά κάνουμε...;

Χ. Καψάλης : Νά μείνουμε ὅλοι ἐδῶ, στὸ Μεσολόγγι μέσα... Νά μὴ προδώσουμε τὴ γῆ, πού πότισε

τὸ αἷμα... Καὶ ἂν θέλημα θεοῦ, στὸν "Αδῆ μαζί ἄς  
πᾶμε...

**Ραζηκώτσικας :** Καὶ τῆ θεία προσταγή...;

**Χ. Καψάλης :** Μιά προσταγή ἀπὸ τὸ θεὸ καὶ ἀπ'  
τοὺς ἀνθρώπους εἶναι. Στὸ χῶμα ποὺ σὲ γέννησε,  
καὶ τὸ κορμί νὰ δώσης...

**Δ. Ζέρβας :** Χῶμα ποὺ γεννάει τοὺς "Ελληνας,  
δλη ἢ "Ελλάδα εἶναι...

**Χ. Καψάλης :** Σ' αὐτὴ καὶ μεῖς τὸ δίνουμε...,  
σὰν πέσουμε ἐδῶ...

**Κ. Τζαβέλλας :** Νομίζω μὲ τὴν ἔξοδο, δὲν κάνου-  
με προδοσιά...

**Χ. Καψάλης :** "Οχι... Φαινόμεστε λιοντάρια, ποὺ  
σπάζουνε τὴ φυλακὴ. Μὰ ἓνας Καψάλης δὲν μπορεῖ,  
νὰ κάνει ἓνα τέτοιο... Θὰ δώση τὸ γέρικο κορμί,  
μέσα ἐδῶ στὴν πόλι αὐτὴ...

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Δεσπότη ἄγιε δὲ μιλάς...;

**Ι. Ρωγῶν :** Νὰ γίνῃ ὅ,τι εἶπε ὁ θεός, "Οχι σ' αὐ-  
τὸν ἐνάντια...

**Ν. Μπότσαρης :** Μὰ πρέπει ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ, ἀ-  
πόφασι νὰ πάρουμε...

**Χ. Καψάλης :** "Ολοι μαζί τὴν παίρνουμε... Σύμ-  
φωνος καὶ ἐγώ..

**Ραζηκώτσικας :** "Αποφασίζεται ἔξοδος...; Τί λέτε  
παληκάρια...;

"Ολοι μαζί : "Εξοδος...

**Ραζηκώτσικας :** (Δυνατὰ) "Εξοδος ἀποφασιστικὴ  
καὶ ὀρμητικὴ... "Εξοδος τοῦ Μεσολογγιοῦ... "Εξοδος,  
τῆς λευτεριάς ἢ προσφυγῆ.

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Νὰ σκεφθοῦμε τώρα, μὲ  
ποῖο σχέδιο θὰ γενῆ...

**Ραζηκώτσικας :** Πρῶτα μὲ μυστικότητα... Καὶ  
σύντομα. Τῆ νύχτα ἀπόψε...

**Μακρῆς :** "Όλοι μαζί θά ὀρμήσουμε...;

**Ραζηκῶτσικας :** Νά γίνουν τρία τμήματα. Νά ρθούνε δέ ὄλοι κοντά, πού κατοικοῦν ἐδῶ... Γέροι... παιδιά... γυναῖκες, ντόπιοι καί ξένοι.

**Μακρῆς :** Λοιπόν τὸ ἀποφασίσαμε...; Θά γίνῃ τὸ γιουρούσι...;

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Δέν ἔχει ἀντίρρηση κανείς. "Όλοι συμφωνοῦμε...

**Χ. Καψάλης :** 'Εμένα κλειδοκράτορα νά μ' ἀφίσετε, θέλω στίς μπαροῦτες. Καί κάτι ἄλλο ἀκόμα... Στερνός ἀπὸ ὄλους, νά βγῶ ἀπὸ τὴν πόλι ἔξω... 'Εγὼ θέλω νά παραδώσω τὴν ψυχὴ τοῦ Μεσολογγιοῦ. Νά γίνω ὁ νεκροθάπτης της... Νά θάψω ἐγὼ τὴν πόλι.

**Ραζηκῶτσικας :** "Ό,τι θελήσῃ παίρνει ἀπὸ δῶ, ὁ Χρῖστος ὁ Καψάλης... Καί τώρα στὴ δουλειά... "Όλοι νά ἐτοιμαστοῦμε .. Καί ὅταν δοθῇ τὸ σύνθημα, νά κάνουμε ἐξοδο παιδιά, νά σφάξουμε τοὺς Τούρκους... 'Εμπρὸς μὴ περιμένουμε... Καθένας κεῖ ποῦ πρέπει...

**Ι. Ρωγῶν :** Μὴ βιάζεσθε χριστιανοί... Πρῶτα ἀπὸ ὄλα νά γίνῃ τὸ χρέος μας πρὸς τὸ Θεὸ ψηλά... (δείχνει ψηλά.).

**Δ. Ζέρβας :** Ποιὸ δέσποτα, χρέος ἐννοεῖς...;

**Ι. Ρωγῶν :** Πηγαίνουμε σὲ κίνδυνο σκληρό... Μέσα στὴ φωτιά θά μποῦμε... Τὸ χάρο θά ἀνταμῶσουμε... Πρέπει νά ἔχουμε δύναμι... Δύναμι, πού δέ σπάει... Μέσα στὴν ψυχὴ νά ἔχουμε, τὸν πλάστη τοῦ παντός... Τὸ αἷμα του νά πίνουμε, τὴ σάρκα του νά τρῶμε... Μελλοθάνατοι εἴμαστε... 'Ο τάφος μᾶς προσμένει... Νά μὴν πᾶμε ἀδελφοί, χωρὶς τὴν ἅγια κοινωνία.

**Κ. Τζαβέλλας :** Νά γίνῃ ὅτι ποῦν τὰ ἱερωμένα χεῖλη.

**Ι. Ρωγῶν :** "Όλοι νά κοινωνήσουμε τὰ ἅγια μυστήρια. "Όχι μονάχα ἐδῶ ἐμεῖς... Καί ὄλοι ὄσοι ζοῦνε σ'



αυτό τὸ χῶμα. Κανέννας νὰ μὴ λείψῃ... Γιατὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι τοῦ κόσμου ὁ σωσμός... Εἶναι, τὰ κλειδιά τοῦ παραδείσου... Καὶ ἄς ἔρχωνται ν' ἀρχίσουμε... Φωνᾶχτε τοὺς νὰ ρθοῦνε... Γυναῖκες... ἄνδρες... καὶ παιδιά. "Ὅλοι στὴν πρόσκλησι αὐτή...

**Ν. Μπότσαρης :** Νὰ χτυπήσουν οἱ καμπάνες, τοὺς χριστιανοὺς νὰ προσκαλοῦν...;

**Παπαδιαμαντόπουλος :** "Ὅχι παιδιά καμπάνες... Μὴ πονιασθοῦνε τὰ σκυλιά... Νὰ εἰδοποιηθοῦν οἱ χριστιανοὶ ναρθοῦν στὴν "Ἁγια Παρασκευή... Νὰ φορέσουν γιορτινά... Τὴν ἑορτὴ τοῦ Λαζάρου νὰ γιορτάσουμε...

**Ι. Ρωγῶν :** Καθῆκον καὶ ἑορτὴ μαζί. (Μὲ λύπη). "Ἴσως τὰ τελευταῖα...

**Δ. Ζέρβας καὶ Μακρῆς :** Πηγαίνουμε ἑμεῖς, νὰ κάνουμε αὐτὴ τὴ δουλειά... (Φεύγουν).

**Ι. Ρωγῶν :** Πηγαίνω καὶ ἐγὼ τὸν οἶκο τοῦ Κυρίου νὰ τοιμάσω. Θὰ σᾶς προσμένω καὶ ἐσᾶς, ὅταν θὰ εἶναι ἡ ὥρα θὰ μεταλάβουν ὅλοι.. (φεύγει:).

**Παπαδιαμαντόπουλος :** Καὶ μεῖς ἀδέρφια στοὺς σκοποὺς... Καθένας νὰ ἐτοιμάσῃ, τὰ ὅσα ἀποφασίσαμε... (Πρὸς τοὺς ἄλλους). Σύντομα παιδιά...

**Ν. Μπότσαρης :** Πηγαίνουμε πρόεδρε. Θὰ γίνουν ὅπως θέλει ὁ θεός. (Φεύγουν ὅλοι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Καψάλη καὶ τὸν Παπαδιαμαντόπουλο).

**Παπαδιαμαντόπουλος :** "Ὅπως θέλει ὁ θεός... Καὶ θὰ θελήσῃ ὁ θεός... Θὰ θέλει νὰ τελειώσουν τὰ κακά. Τὴν ἀνάπαυσι γιὰ μᾶς ποθεῖ... Τὴ σωτηρία... Τὸ σωσμό. Τὸ λυτρωμό... Στὰ βάσανα τὸ τέλος, θὰ φέρῃ καὶ σὲ μᾶς...

**Χ. Καψάλης :** Στὸν κόσμο αὐτόν, ὅσο ὑπάρχει ὁ ἄνθρωπος, τελειωμό, δὲν θᾶχῃ στὰ βάσανά του... Εἶναι μ' ἐμπόδια σκληρά, ὁ δρόμος τῆς ζωῆς...

Παπαδιαμαντόπουλος: 'Αλήθεια... Αυτό είναι σωστό... Μά' έδω στο Μεσολόγγι, έγινε ή ζωή μας ποιά φρικτή και από Γολγοθά... Είναι "Αδης ζωντανός... 'Αληθινή τρομάρα... ('Ακούονται: δήματα. Περνούν από τή σκηνή: δύο γυναίκες, ένας γέροντας, δυο παιδιά και πηγαίνουν προς τήν εκκλησία. Σάν πλησιάζουν εις τò μέρος τής εκκλησίας, σταυροκοπούνται. "Έπειτα ξεχωρίζουν οι λέξεις από τις ευχές...).

Γυναίκα: Σώσε..., Χριστέ, έμās τούς δυστυχείς... Πατέρα..., βοήθησέ μας...

Χ. Καψάλης: Μην είμαστε ολιγόπιστοι... 'Αναπαύει ο θεός τὰ πονεμένα μέλη... Αὔριο, ξημερώνει τών Βατών... Ποιός ξέρει τί θά φέξη... 'Η δάφνη που ἄλλοτε στεφάνωσε τή δόξα του Ναζωραίου..., μπορεί νά γίνη και για μās, τής δόξας τò στεφάνι. (Προχωρούν προς τήν εκκλησία, ἄλλες τρεις γριές, δυο ἄνδρες και πέντε παιδιά. "Όταν πλησιάζουν, ἀκούονται: ἀπό τις ευχές οι λέξεις).

Γυναίκα: Θεέ μου, ἴλεως γενοῦ... Σπλαχνίσου μας, Θεέ μου...

Παπαδιαμαντόπουλος: Τί πνιγερή ἀτμόσφαιρα... Τί σφίξι στήν καρδιά μας... Τί ἀγωνία σταυρική... Και είναι σήμερα του Λαζάρου. Θεέ μου. Νά ἔφερνε και σέ μās ἀνάστασι... Νά ἔδινε λίγη ζωή, ὅπως τò Λάζαρο ἀνέστησε...

Χ. Καψάλης: Για νά ζητᾶμε ἀνάστασι, πρῶτα πρέπει νά ταφοῦμε. Νά οἱ σταροί, προσμένουνε... Αὐτός είναι τής πατρίδος... (δείχνει: γύρω τήν πόλι) Και ἐκεῖνος, ὁποῖο ψηλά, του θείου ἢ θυσία. (Δείχνει τόν οὐρανό... Προχωρούν προς τήν εκκλησία, ἄλλοι τρεις γέροντες, δύο γυναίκες και τρία παιδιά... Όταν πλησιάζουν εις τήν εκκλησία ἀκούονται: ἀπό τις ευχές...).

Γυναίκα: 'Ελπίδα. Σωτηρία μας. Θεέ μας, λύτρωσέ μας...

Παπαδιαμαντόπουλος : Θεέ μου, τί γιορτή... Μὲ τὴν ψυχὴ στὰ δόντια καὶ ὄμως βαδίζουνε εὐλαβικά... Εἴμαστε μελλοθάνατοι... Καὶ ὄμως θαρρετὰ πηγαίνουμε, στοῦ τάφου τὸ σκαλί...

Χ. Καψάλης : Δὲ σκιάζεται τὸ θάνατο, ὅποιος στὴ ζωὴ νικάει. Τρομάρα δὲν αἰσθάνεται κείνος ποὺ πέφτει, σὰν ἔκαμε τὸ χρέος στὴν πατρίδα... Καθένας εἶναι ἀτρόμητος, σὰν φύλαξε τὸ νόμο...

Παπαδιαμαντόπουλος : Μὰ στὸ θάνατο δὲν ἔρχεται, μονάχα μιὰ ψυχὴ. "Ὄλη ἡ πόλις θὰ χαθῆ... "Ὅλοι θ' ἀφανισθοῦμε...

Χ. Καψάλης : Διόλου δὲν μοιάζει θάνατος, ὅταν πολλοὶ πεθαίνουν. Γιατί ἀντάμα περπατοῦν στοῦ "Ἄδη τὰ στενά, καὶ ἀντάμα ξαναφτιάχνουνε ζωὴ στὸν ἄλλο κόσμο. Διώχνει τὴ λύπη ἀπὸ τὴν καρδιά ἢ δυστυχία ὄλων. (Μπαίνουν στὴ σκηνὴ δύο γυναῖκες καὶ δύο ἄντρες, ποὺ φέρνουνε σὲ ξυλοκρέββατο μιὰ ἄρρωστη γυναῖκα καὶ τὴν πᾶνε στὴν ἐκκλησιά. Ἀκολουθοῦν ἓνα κοριτσάκι καὶ ἓνα ἀγοράκι ποὺ κλαῖνε. Εἶναι τὰ παιδάκια τῆς... Ἀκούονται αἱ λέξεις..) :

Λέξεις : Μανούλα... Μάνα... Μανούλα μου... Γιατί σὲ πᾶνε στὴν ἐκκλησιά...; Μητέρα... Μάνα...

Παπαδιαμαντόπουλος : "Ἐλα πρεσβύτη... Πηγαίνουμε καὶ μεῖς... Μᾶς καλεῖ τὸ χρέος...

Χ. Καψάλης : Καὶ ἄς παρακαλοῦμε τὸ θεό... Σ' αὐτὸν ἄς δεηθοῦμε. "Ἡ Μεσολόγγι ἐλεύθερο ἢ τὰ κορμιὰ στὸ χῶμα... "Ἡ Ἑλλάδα καὶ τιμὴ ἢ δόξα μέσα στὸν τάφο. Ἐμπρὸς νὰ πηγαίνουμε καὶ μεῖς, στῆς ἀμαρτωλῆς ψυχῆς μας τὸ λουτρό... (ΕΙΚΟΝΑ : Βαδίζουν πρὸς τὴν ἐκκλησιά. Μόλις χαθοῦν, πέφτει ἡ αὐλαία διὰ τρία λεπτά...).

Σ κ η ν ἢ γ'.

(Μόλις ἀνοίξη ἡ αὐλαία, φαίνεται εἰς τὸ δεξιὸν μέρος

ὁ Ἀνεμόμυλος καὶ εἰς τὸ ἀριστερὸν μιᾶς πυριτιοαπορηκῆς.  
Εἶναι ὅλοι ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ὁ Ἰ. Ρωγῶν ὁμιλεῖ.).

Ι. Ρωγῶν : Σκυφτε... Τὴν προσευχὴν νὰ κάνουμε  
στὸν Ἅγιο μας Πατέρα... (Γονατίζουν ὅλοι καὶ ὁ Ρω  
γῶν συνεχίζει...). Μεγαλοδύναμε Θεέ..., βοήθη τὰ παι  
διά σου. Τὸ Μεσολόγγι γλύτωσε, ἀπὸ τὴν δοκιμασίαν  
τῆς φρικτῆς. Καὶ ἂν τοῦτο στὴ γνώμη δὲν εἶναι..., ἄ  
γιασε τὸ χῶμα αὐτὸ ἐδῶ.. Καὶ ἀξίωσε καὶ μᾶς νὰ μι  
δοκιμασθοῦμε ἄλλο... Ἀθάνατο νὰ μένη τὸ ὄνομα  
μας καὶ ἄς γίνῃ δρόμος φωτεινός, σ' ὄσους θὰ ρθοῦ  
νε πίσω... (Ἰψώνει μὲ τὸ χέρι του τὸ σταυρὸ..) Χριστέ..  
σὲ σένα ἐλπίζουμε. Στὸν ἅγιο σου Σταυρὸ. Γκρέμισ  
κείνους ποὺ ἔρχονται, αὐτὸν γιὰ νὰ μολύνουν... (πρὸς  
τοὺς ἄλλους). Καὶ τελευταῖο τώρα ἓνα ἄλλο. Τὸν ὄρκ  
ὅλοι νὰ δώσουμε, μπροστὰ στὸ θεῖο πλάστη. (Δίνουν  
τὸν ὄρκο λέγοντας, ἐνῶ γονατίζουν).

Κ. Τζαβέλλας : Ἐλευθερία ἢ θάνατος..., νίκη ἢ τι  
κουφάρια... Ἡ Μεσολόγγι ἐλεύθερο ἢ σκέλεθρο μ  
δόξα... (Σηκώνονται).

Ὅλοι μαζί : Ἡ σκέλεθρο μὲ δόξα...

Ι. Ρωγῶν : Καὶ τώρα.., τὸν τελευταῖο ἀσπασμὸν  
σ' ὄλους ἐγὼ νὰ ψάλω... (ἀρχίζει καὶ ψάλλει). Δεῦτε  
Τελευταῖον ἀσπασμὸν.. κλπ. (καὶ ἔπειτα). Νὰ φιληθοῦμ  
ἀδελφοί... Καθένας μας ἄς συγχωρεῖ, τὸ φταίχτη τῆ  
ζωῆς.. (Ἀρχίζουν καὶ ἀσπάζονται ὁ ἓνας τὸν ἄλλο... Σὺς  
τελειώσουν, λέει μὲ δυνατὴ φωνὴ ὁ Ι. Ρωγῶν).

Ι. Ρωγῶν : Ἐμπρὸς ἀνδρεῖοι μαχηταί, στὸ δρό  
μο τῆς τιμῆς... Εἰκόνα καὶ τὸ φλάμπουρο, νὰ μποῦ  
γιά ὀδηγοί... (φέρνουν τὴ σημαία καὶ μιὰ εἰκόνα).

Παπαδιαμαντόπουλος : Ἀκοῦστε τώρα τί θ  
πῶ, γιὰ τὴν τωρινὴ τὴν ἔξοδο... Θὰ κάνουμε γιο  
ροῦσι, ὅλοι σὲ τρία τμήματα... Μπροστὰ... στὰ πλά  
για καὶ πίσω.., Πολεμισταί θὰ μποῦν. Στὴ μέση ὁ  
ἀδύναμοι... Παιδιά, γυναῖκες, γέροντες.

Δέσπω : (Δυνατά. "Οχι, όλες οι γυναίκες. Αύτες που είναι αδύναμες... 'Εμείς οι άλλες οι πολλές, θα πέσουμε στη μάχη... Είμαστε έμεις Σουλιώτισσες, Μεσολογγιοῦ κορίτσια...

Παπαδιαμαντόπουλος : Αὐτή είναι δουλειά των ἀρχηγῶν... "Ας κάνουν ὅτι πρέπει. "Ετσι θα ἀκολουθοῦν τὰ τμήματα. Τὸ πρῶτο μὲ ἀρχηγὸ τὸ Μπότσαρη... Τὸ ἄλλο, μὲ τὸν Κίτσο Τζαβέλλα... Τὸ τρίτο, μὲ τὸ στρατηγὸ Μακρῆ...

Μπότσαρης : Μεγάλη τιμὴ πού ἔλαχε, σὲ μᾶς αὐτὸς ὁ κληρὸς... Καὶ τὸ κορμὶ θὰ δώσουμε, σὴν ἄγια αὐτὴ στιγμή... (φωνάζει πρὸς τὸ τμήμα) 'Ελάτε... Σῦρτε τὰ σπαθιά... ὑψώστε τὴ σημαία... (σέρνουν τὰ σπαθιά καὶ ὑψώνουν τὴ σημαία Χτυπᾶ ἢ σάλπιγγα).

Κ. Τζαβέλλας : Καὶ οἱ ἄλλοι τὸ ἴδιο κάνετε... Σῦρτε τὰ καρυσφύλλια. (Παίρνουν καὶ οἱ ἄλλοι στὰ χέρια τὰ καρυσφύλλια).

Μακρῆς : (Δυνατά). 'Εμπρὸς... Χυθῆτε μὲ ὄρμῃ. "Ας γίνῃ τὸ ξεσήκωμα, τῆς ἱερῆς ἐξόδου...

'Ανέστης : (Δυνατά). Ζήτω τῆς λευθερίας ἢ ἐξοδος. Ζήτω τὸ Μεσολόγγι...

"Ολοὶ μαζί : Ζήτω τὸ Μεσολόγγι...

(Ἀρχίζουν σιγὰ σιγὰ καὶ προχωροῦν. Χτυπᾶ ἢ σάλπιγγα «προχωρεῖτε». Ἐνῶ σχεδὸν ὅλοι χάνονται ὁ Ρωγῶν σηκώνει τὰ χέρια ψηλὰ καὶ λέει:).

Ι. Ρωγῶν : Θεὲ μας ἐπουράνιε..., δόξασε τὴ φυλὴ σου... (Φεύγει σιγὰ σιγὰ καὶ ἐκεῖνος καὶ μένει μόνος ὁ Χ. Καψάλης).

Χ. Καψάλης : (Μὲ παράπνο). 'Εγὼ ἔμεινα ὁ στερνὸς... "Εμεινα τελευταῖος. (Μὲ σπαρχυμῶ). Δὲν θέλει ἡ καρδούλα μου, νὰ σὲ ἀφήνω πόλη... Τὰ γόνατά μου κόβονται, νὰ πάνε σ'ἄλλο μέρος... Καὶ τὸ μυαλό μου θόλωσε, τὰ μάτια μου δὲν βλέπουν... Καὶ ὅμως θὰ σταθῶ, ὑπάκουος στὸ νόμο... θὰ ἀκολουθήσω καὶ ἐγὼ... Στὴν ἐξοδο πηγαίνω... Χῶμα πού μὲ γέννησες

δέξου στερνό χαιρετισμό... Γειά Μεσολόγγι άτίμητο... πατρίδα μας γλυκειά... (Φεύγει σιγά σιγά. Προτού χαθή, άκούονται πυροβολισμοί και φωνές. Πέφτει ή αύλαία διá ένα λεπτό και άμέσως άνοίγει).

Φωνές: Πίσω... πίσω, στά όχυρώματα. Πίσω στην πόλι... Πιάστε τά ταμπούρια. "Ελληνες... Προδοθήκαμε... (μερικοί, άνδρες, γυναικες κλπ. Ξαναγυρίζουν πίσω λαχανιασμένο: στη σκηνή).

Δέσπω: 'Αλλοίμονο... Μās πρόδωσαν... Χαθήκαν τά παιδιά...

Ι. Ρωγών: ("Ερχεται και αυτός τρέχοντας και λέει:) Μή μένετε έδω... "Αλλοι στον άνεμόμυλο και άλλοι στην άποθήκη του Καψάλη... Γρήγορα πηγαίνετε... 'Ελάτε, πρós τά έδω... ("Ο Ι. Ρωγών, έρχεται: πρós τόν άνεμόμυλο και τόν άκολουθούν πολλοί. "Αλλοι μπαίνουν στην άνεμόμυλο και άλλοι στην άποθήκη του Καψάλη... Σ' αυτό φθάνει και ό Καψάλης και έρχεται στην άποθήκη. "Εξω από τη σκηνή άκούονται: φωνές και πυροβολισμοί. Ξεχωρίζουν οι λέξεις:...) )

Φωνές: Μάνα... μάνα... Μέ έφαγαν τά σκυλιά... Τρομάρα μου... Μās σκοτώνουν... Χαθήκαμε... "Ω... "Ω... Βοήθεια... Μέ σφάζουμε... "Απιστοι... θά πολεμήσουμε σκληρά... (άκούονται: νέοι πυροβολισμοί. "Επειτα άκούονται οι φωνές σ'ην προσεγγή).

Φωνές: Χτυπάτε στό χαμό... Ρίχτε... τό σώμα στη φωτιά... Πολεμάτε... τόν τύραννο σκληρά... Μη δεχθήτε τη σκλαβιά... Πετάτε τό κορμί σας...

Δέσπω: (Βγαίνει: από την άποθήκη του Καψάλη με δυό γυναικες και λέει: στον Καψάλη, που είναι: έξω από αυτή). Τι περιμένεις γέροντά...; Δέν άγροικās την προσταγή...;

Χ. Καψάλης: "Ακουσα... Ξέρω... την έντολή της μάνας...

Δέσπω: Και τί προσμένεις ακόμα...; Θέλεις νά

μᾶς μολύνουνε; Νὰ μᾶς πιάσουνε ζωντανούς οἱ ἄπιστοι...;

Χ. Καψάλης: "Ὅχι παιδί μου... Νὰ λάμψη ἡ ΕΛΛΑΔΑ μας ποθῶ... Φωνᾶχτε νὰ ρθοῦν ὄλοι, στὸ σπίτι τῆς μπαρούτης δῶ...

Δέσπω: (Φωνάζει δυνατά). "Ἐ! παληκάρια... "Ἐ! παιδιά..., κοπέλλες, γέροντες... σᾶς κράζει ὁ Καψάλης... (ἔρχονται ὄλοι ἔξω στὴν αὐλή)

Χ. Καψάλης: Δὲν εἶναι καιρὸς γιὰ λόγια... "Ἐρχονται οἱ βάρβαροι... "Ὅπου καὶ νᾶναι φτάνουν. 'Ἡ ὥρα ἔφτασε, ποῦ πιάνουμε τὴ δόξα... Τὸ σπίτι αὐτό, ὁ τάφος μας. Τάφος σὲ μᾶς, μὰ λύτρωσι στὸ γένος τῆς φυλῆς... 'Ἐμπρὸς νὰ μποῦμε μέσα ἐκεῖ... Νὰ δώσουμε τὸ σῶμα, σᾶν ἡ πατρίδα τὸ ζητή... (πρὸς τὴν πόλι) "Ἐ Μεσολόγγι ξακουστό. Στερνά σὲ χαιρετοῦμε στερνά σὲ κράζουμε ἐμεῖς... Δέξου τὰ κορμιά μας...

Δέσπω: Τί μένουμε... Καψάλη...; Φθάνουν ἐδῶ οἱ βάρβαροι... Νάτοι... Φθάσαν... "Ἡρθανε...

Χ. Καψάλης: (Πρὸς ὄλους). Γρήγορα ὄλοι πρὸς τὰ ἐκεῖ... Στοῦ μπαρουτιοῦ τὸ σπίτι... Καλὴ συνάντησι παιδιά, στοῦ "Αδη τις αὐλές. (Γρήγορα ὄλοι μπαίνουν μέσα. Ὁ Καψάλης πηγαίνει δίπλα καὶ ἀρπάζοντας ἓνα δαυλὶ ἔρχεται πρὸς τὴν ἀποθήκη. Τῆς ἀποθήκης φαίνεται τὸ ἐσωτερικὸ ὅπου εἶναι ὄλοι μαζεμένοι. "Ἄλλοι προσεύχονται. Ἄλλοι γονατίζουν καθῶς καὶ αἱ γυναῖκες. Δίπλα εἶναι βαρέλια μὲ μπαρούτη. Μετὰ σᾶν κάνουν τὴν προσευχὴ κλπ., τραγουδοῦν σιγὰ σιγὰ, ποῦ μόλις ἀκούονται). (Ὁ σκοπὸς τοῦ τραγουδιοῦ ὅπως τὸ τραγούδι «Ἐχε γιὰ καῦμένε κόσμε...»).

"Ἐχε γειᾶ πόλι ἁγία  
δέξου, στερνὸ χαιρετισμό.  
Καὶ ὁ χαμὸς σου θεὲ νὰ φέρη.

στην Ἑλλάδα λυτρωμό...  
Γιὰ τὴν Ἑλλάδα πέφτουν  
ἄσσοι αὐτὴ λατρεύουν.

(Σὰν τελειώσῃ τὸ τραγούδι, φωνάζουν ἄλλοι μαζί...)

Ἔσσοι μαζί: Ὁ δοξασμένος θάνατος, χίλιες φο-  
ρὲς ζωὴ εἶναι...

Χ. Καψάλης: (Μονολογεῖ, ἀφοῦ ἔχει τὸ δαυλὶ στὸ  
χέρι). Φωτιὰ πού φέρνεις τὸ χαμό... Δαυλὶ τοῦ Προ-  
μηθέα... Στὰ χέρια αὐτὰ ἐδῶ, τοῦ γέροντα πρεσβύ-  
τη, δῶσε τὴ δύναμι, τὸ φῶς, τὴ φλόγα, τὸ στεφάνι...  
Τίναξε..., κάψε..., ἀναψε..., τὸ σπῖτι τῆς μπαρούτης..  
(Ἀκούονται δῆματα καὶ μπαίνουν Τουρκοὶ στρατιῶται οἱ  
ὅποιοι πηγαίνουν πρὸς τὸ σπῖτι τοῦ Καψάλη. Μόλις τοὺς  
βλέπει ὁ Καψάλης θάνει φωτιὰ στὴ μπαρούτη καὶ λέγει...)

Χ. Καψάλης: (Ἄργα καὶ δυνατᾶ). ὦ Μεσολόγγι  
ἐνδοξο, πηγαίνει στὴν ταφὴ... Καὶ ὁ νεκροθάπτης  
γίνεται, τὸ χέρι τοῦ Καψάλη...

Εἰκόνα. (Πέφτει ἡ αὐλαία διὰ δύο λεπτά. Ἀκούονται  
κρότοι ἀνατινάξεως. Μόλις ἀνοίγει ἡ αὐλαία, φαίνονται  
ἐρείπια καὶ πολλοὶ σκοτωμένοι. Μέσα σὲ αὐτὰ προέχει ὁ  
Χ. Καψάλης. Εἰς τὸ ἀντίθετο μέρος εἶναι ὁ ἀνεμόμυλος.  
Ἐξω ἀπὸ τὸν ἀνεμόμυλο εἶναι ὁ Ἰωσήφ Ρωγῶν).

Ι. Ρωγῶν: Τὸ Μεσολόγγι σκέλεθρο... Παντοῦ  
κάταστροφὴ... Δάφνη σκεπάζει τὸ χαμό... Στεφάνι  
τοὺς νεκρούς. Καὶ μεῖς στὸν ἀνεμόμυλο, θὰ πᾶμε  
μαζὶ μὲ αὐτούς... (Σηκώνει τὰ χεριά του ψηλά): Πλά-  
στη..., ἐλέησε τοὺς δούλους σου... Συγχώρα τοὺς πι-  
στούς. Ἄς γίνῃ καὶ ὁ ἀνεμόμυλος, φάρος τῆς πα-  
τρίδος... (πρὸς τοὺς χριστιανούς). Ἄδελφοὶ χριστιανοί,  
βαδίζουμε στὸν Ἄδη...

Ἔσσοι μαζί: Πιστοί..., στὴ δόξα, στὸ θεό, στὴν  
πίστι, στὴν πατρίδα.

Εἰκόνα. (Ὅπως καὶ παραπάνω, πέφτει ἡ αὐλαία διὰ



δύο λεπτά και άκούονται κρότοι άνατινάξεως. Μετεβλήθη εις έρείπια και ο άνεμόμυλος και διακρίνονται πτώματα, πού μέσα σέ αυτά προέχει του Ι. Ρωγών. Είς τó μέσον τών έρείπιών είναι όρθή ή Έλλάς).

Έλλάς. Τό Μεσολόγγι, στό χαμό... Πόλι..., μέσα στή στάχτη... Νεκροί, μέσα στά έρείπια... Πτώματα παντού... Μά και στεφάνια άμάραντα, στά μέτωπα ήρώων... Φλόγες και στάχτη φάγανε, του τόπου αυτού τά νιάτα... Τρομάρα και άπόγνωσι, δέρνει τή ζωή... Τά μάτια μου, δακρύζουνε μπροστά σέ αυτό τό δράμα. Μά δέ λυγίζει ό χαμός, τή δύναμι της νίκης. Τά αίματα, δέν σκιάζουνε, του Έλληνα τό μάτι. Λιοντάρι..., γίγα..., ήρωα, άδάμαστο τό κάνουν, για να συντριψη θέμελα, της λευτεριάς τό χαλαστή... Βλέπετε τώρα βάρβαροι... Ίδέτε Εύρωπαίοι... Έπλήγωσα τή σάρκα μου. Έχασα τά παιδιά μου. Τρέχει τό αίμα από την καρδιά. Όμως, ποτέ δέ θα χαθώ, αιώνια θα άνεβαίνω. Τι έχω λεβέντες ήρωας, γίγαντας διαλεχτούς. Παιδιά..., πού μάχονται σκληρά, με πίστη και όρμή. Νιάτα πού θυσιάζονται, φωνάζοντας σέ όλους. Αυτή είναι γη Έλληνική. Έλλάδα αιώνια. Έχει τή δόξα του ούρανοϋ. Τις όμορφιές του κόσμου. Έχει τρισένδοξα βουνά, τό άθάνατο Μεσολόγγι... (Με δυνατή φωνή). Ναι. Τό Μεσολόγγι..., άθάνατο...

Α ύ λ α ι α

Τ Ε Λ Ο Σ



**ΓΝΩΜΑΙ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ ΔΙΑ ΤΟ ΤΡΙΠΡΑΚΤΟ  
ΕΘΝΙΚΟ ΔΡΑΜΑ «ΔΑΦΝΕΣ ΣΤΗΝ ΠΙΝΔΟ»**



Ο ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΣ

Ἀθήναι τῆ 28.7.1950

Κύριε Ρωμέση,

Σὰς εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὸ ἀντίτυπον τοῦ λίαν ἐνδιαφέροντος ἔργου σας «Δάφνες στὴν Πίνδο», τὸ ὅποιν εὐγενῶς μοι ἀποστείλατε.

Υμέτερος  
Α. ΠΑΠΑΓΟΣ  
Στρατάρχης

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ  
ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ  
ΙΔ. ΕΚΠΑΙΔ. ΠΕΡΙΦΕΡ.

Ἀριθ. 1813

Ἐν Ἱ. Π. Μεσολογγίου  
29 Ὀκτωβρίου 1948

Πρὸς τὸν κ. Γυμνασιάρχην  
Ἐν τ α ὕ θ α

Αἰσθανόμεθα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συγχαρῶμεν

ὡς καὶ τὸν μοχθήσαντά διὰ τὴν συγγραφὴν, διδασκαλίαν καὶ ἐπὶ σκηνῆς παράστασιν τοῦ ἐπικαίρου ἔργου «Δάφνες στὴν Πίνδο» καθηγητὴν κ. Σ. Ρωμέσην.

Ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς  
Θ. ΜΑΛΛΙΟΣ

ΒΑΣΙΣΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Μεσολόγγιον τῆ 30-10-48  
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΙΑΣ

Ἀριθ. Πρωτ. 16211.

Πρὸς  
Τὸν κ. Γυμνασιάρχην Μεσολογγίου  
Ἐν τ α ὕ θ α

ὡς καὶ ἡ δοθεῖσα θεατρικὴ παράστασις μετὰ τὸ πατριωτικὸν δράμα «Δάφνες στὴν Πίνδο» ἔργον τοῦ καθηγητοῦ τοῦ

καθ' ὑμᾶς Γυμνασίου Σωτ. Ρωμέση, ἐνεποίησαν ἡμῖν  
ιδιαιτέραν ἐντύπωσιν. . . . .

Ὁ Νομάρχης  
Π. ΒΕΝΤΟΥΡΗΣ.

Ἐφημερίς «ΕΜΠΡΟΣ» Σάββατον 14-1-1950

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ — ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

«ΔΑΦΝΕΣ ΣΤΗΝ ΠΙΝΔΟ»: Ἐθνικὸ δρᾶμα σὲ τρεῖς πρά-  
ξεις. Τὸ ἔπος τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940, τοῦ κ. Σωτηρίου  
Δ. Ρωμέση καθηγητοῦ. Ἐκδοτικὸς οἶκος Πέτρου Πατσιλι-  
νάκου. Τὸ ἔθνικὸ αὐτὸ δραματάκι: παίχθηκε γιὰ πρώτη φο-  
ρὰ ἀπὸ μαθητὰς καὶ μαθητρίας τοῦ Γυμνασίου Μεσολογγί-  
ου, καὶ ὅπως ἐγνώσθη, μὲ ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν. Τὸ δρᾶ-  
μα αὐτὸ τοῦ κ. Σωτηρίου Ρωμέση εἶναι καλογραμμένο  
καὶ μὲ ἀρκετὸ ἔθνικὸ παλμό. Βέβαια στερεῖται τῆς λεγο-  
μένης «σκηνικῆς οἰκονομίας». Μ' αὐτὸ δὲν τοῦ στερεῖ οὔτε  
τῆ λογοτεχνικὴ ἀξία, οὔτε καὶ τῆ φρεσκάδα ποὺ ἔχει  
καὶ τῆ δυνατότητα νὰ συγκινῆ.

ΑΓΓ. ΜΕΤΑΞΑΣ

Ναύπλιον 27-11-1950

Κύριε Ρωμέση,

Τὸ ἔργον σας «Δάφνες στὴν Πίνδο» ποὺ ἐπαίχθη εἰς  
τὴν θεατρικὴν παράστασιν τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 28ης Ὀκτω-  
βρίου 1950, ἡ ὁποία ἐδόθη ὑπὸ μαθητριῶν τοῦ Ὁδείου  
μας, ἄφισε τὰς ἀρίστους τῶν ἐντυπώσεων εἰς ὅλους  
τοὺς ἐπισήμους καὶ εἰς τὸ πολυπληθὲς κοινὸν ποὺ παρηκο-  
λούθησε τὴν παράστασιν.

Τὸ ἔργον σας αὐτὸ ποὺ εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴν  
ἐποποιίαν ποὺ ἔγραψε μὲ τὸ αἷμα τοῦ ὁ ἡρωϊκὸς μας στρα-  
τὸς εἰς τὰ βουνὰ τῆς Πίνδου, δίδει μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα  
τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων

μέχρι σήμερον δὲν ἔπαυσε νὰ θυσιάζεται εἰς τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδος.

Γι' αὐτὸ πᾶς σφίγγω θερμὰ τὸ χέρι καὶ ἐλπίζω κι' ἄλλη φορὰ νὰ ἔχωμεν τὴν τιμὴν νὰ ἀνεβάσωμε δικό σας ἔργο.

Μετὰ τιμῆς

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Κ. ΧΑΡΑΜΗΣ

Διευτῆς Παραρτήματος Ἑλληνικοῦ Ὁδείου Ναυπλίου

ΥΦΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΥΠΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΕΩΣ ΔΑΠΑΝΩΝ

ΧΡΗΜΑΤΙΚΟΝ ΕΝΤΑΛΜΑ

Ἐντέλλεται ἡ πληρωμὴ δραχμῶν: Τετρακοσίων χιλιάδων ἤτοι δραχ. 400.000 εἰς τὸν δικαιούχον Σωτήριον Ρωμέσην, καθηγητὴν ἐν Μεσολογγίῳ, διὰ τὴν ἀγορὰν 100 ἀντιτύπων τοῦ βιβλίου του ὑπὸ τὸν τίτλον «ΔΑΦΝΕΣ ΣΤΗΝ ΠΙΝΔΟ» πρὸς χρῆσιν τοῦ Ὑπουργείου.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 21 Αὐγούστου 1950

Ὁ Διευθυντῆς

Ὁ Ὑπουργός

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Διεύθυνσις Διδ. Βιβλίων

Ἀριθ. Πρωτ. 7365

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14-3-1951

Πρὸς

τὰς Ἐκπαιδευτικὰς Ἀρχάς

Μέσης Ἐκπαιδεύσεως

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰς κειμένας «Περὶ διδακτικῶν βιβλίων κλπ.» διατάξεις καὶ τὴν πρότασιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου Ἐκπαιδεύσεως τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 83]1950 (ἐδ. 18) πράξιν ἢ ἀποδεχόμεθα.

Συνιστῶμεν τὴν προμήθειαν τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Δά-

φνες στὴν Πίνδο» βιβλίου τοῦ Σωτηρίου Ρωμέση ὑπὸ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν συμφώνως πρὸς τὴν ὡς ἄνω πρᾶξιν τοῦ Κ. Γ. καὶ Δ.Σ.Ε. καθ' ἣν εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ἐκφράζεται κατὰ τρόπον ἀνάγλυφον ἢ ὑψίστη ἔξαρσις τῆς φυλῆς κατὰ τὸ 1940—41 ἐναντίον τοῦ εἰσβολέως.

(Ο) Ὑφυπουργὸς Γ. ΜΟΔΗΣ

### ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Δ)σις διδαχτ. Βιβλίων

Ἀριθμ. Πρωτ. 7365

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30-1-51

Πρὸς

τὸν κ. Σωτήριον Ρωμέσην.

καθηγητὴν Γυμνασίου

Μεσολογγίου

### Α Π Θ Σ Π Α Σ Μ Α

Τῆς ὑπ' ἀριθ. 83 τῆς 18-10-50, πράξεως τοῦ Ἀνωτ. Συμβ. Ἐκπ)σεως.

18.— Τὸ Ἐκπ)τικὸν Συμβούλιον ἔχον ὑπ' ὄψιν του α) Τὸ ὑπ' ἀριθ. 81004]19-9-50 ἔγγραφο τοῦ Σου Ὑπουργείου διαβιβάζοντος αὐτῷ αἴτησιν τοῦ Σωτηρίου Ρωμέση καθηγητοῦ τοῦ γυμνασίου Μεσολογγίου, δι' ἧς αἰτεῖται οὗτος ὅπως τὸ ὑπὸ κρίσιν ὑποβαλλόμενον ἔργον του «Δάφνες στὴν Πίνδο» ἐγκριθῇ ὡς ἐλεύθερον ἀνάγνωσμα τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν σχολείων Μέσης Ἐκπ)σεως, β) Τὴν εἰσήγησιν τοῦ Ἐκπ. Συμβούλου κ. Γρηγ. Καρύδη, καθ' ἣν τὸ ἐκ 55 σελίδων ἔργον τοῦ καθηγητοῦ Ρωμέση Σ. ὑπὸ τὸν τίτλον «Δάφνες στὴν Πίνδο» εἶναι δρᾶμα συγκείμενον ἐκ 3 πράξεων μὲ ὑλικὸν εἰλημμένον ἀπὸ τὸ ἐθνικὸν ἔπος τοῦ 1940—41, εἰς ὃ ὄχι μόνον οὐδὲν τὸ ἀντιπατριωτικόν, ἀντικοινωνικόν, ἀντιχριστιανικὸν ὑπάρχει, ἀλλὰ τοῦναντίον ὡς ἐκφράζον καὶ ἀναπαραστῶν κατὰ τρόπον ἀνάγλυφον τὴν ὑψίστην ἔξαρσιν τῆς φυλῆς κατὰ τὸ 1940—41 ἐναντίον τοῦ ἰταμοῦ εἰσβολέως, τὴν πίστιν ἐπὶ τὸ δίκαιον καὶ τὴν καθολικὴν τοῦ ἔθνους ἐξέγερσιν χάρις εἰς



τά όποια έσώθη και έδοξάσθη ή πατρίς μας πολλά έχει  
νά προσφέρη είς τήν παρασκευήν αναλόγων έν τοίς σχο-  
λείοις έθνικῶν έορτῶν, γ) τάς κειμένας διατάξεις.

Ἀποφάγινα :

Γνωμοδοτεῖ ότι τό Σδν Ὑπουργεῖον δύναται νά συστήσῃ τό  
βιβλίον τοῦτο είς τοῦς έκπαιδ. λειτουργοῦς τοῦς έπιθυμοῦν-  
τας κατά τάς έθνικὰς έορτάς νά μεταφέρουν τό πνεῦμα  
τῆς Πίνδου είς τά σχολεῖα των πρὸς διαπαιδαγώγησιν  
τῆς μαθητιώσης νεολαίας.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 6-11-1950

Ὁ Δ)ντῆς τῶν Γραφείων Α. ΜΠΑΡΚΑΣ

## ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

---

- 1) **"Δάφνες στην Πίνδο,,** έθνικό δράμα σέ 3 πράξεις.
- 2) **"Τò Μεσολόγγι άθάνατο,,** Ιστορικό και έθνικό δράμα σέ 3 πράξεις.

### ΥΠΟ ΕΚΔΟΣΙΝ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

- 1) **"Στά ύψη του ούρανοῦ,,** κοινωνικό δράμα σέ 3 πράξεις.
- 2) **"Τῆς μοίρας τό στρατί,,** κοινωνικό δράμα σέ 3 πράξεις.
3. **"Συντρίμι τῆς καταγίδος,,** ήθογραφία σέ 3 πράξεις.
- 4) **"Θίσθη,,** ειδυλλιακό δράμα σέ 3 πράξεις.



